

DANSK AUDIOLOGOPÆDI

FAGBLAD FOR AUDIOLOGOPÆDER

VÆRKTØJ TIL LÆSNING

Vejledning og cd med en række strukturerede opgaver til lydret stavning, bogstavkendskab, sikker læsning af de 120 hyppige ord, orddeling, ordendelser og læsning af tekster.

De 427 opgavesider kan kombineres og tilpasses den enkelte elevs behov.

kr 490,-

ORDBLINDHED

Håndbogen til forældre om ordblindhed, tidlig indsats, skoleforløb, specialundervisning, læse- og staveudvikling, lektier – og meget mere.

kr 112,-

E-bogsudgaven, kan oplæses med syntetisk og/eller digital tale.

MESTER

Vejledning med forslag til lege og spil, der kan give børn kendskab til og umiddelbar benævnelse af ting og begreber inden for emnerne farver, dyr, job, tal, frugt, grønt, biler og kroppen. Cd'en indeholder spil, lege, opgaver, lydfiler og et edb-træningsprogram.

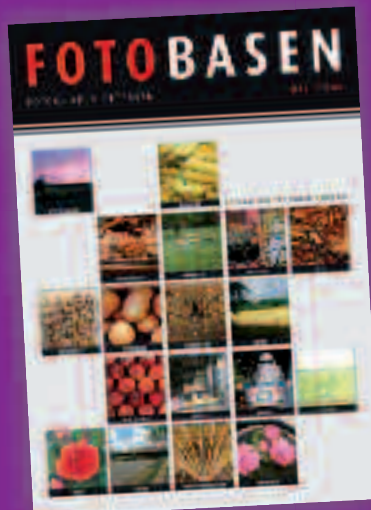

kr 298,-
incl skolelicens

ABE, ROMERTAL, ÆBLE OG KROKODILLE – SAMLET PÅ ÉN CD

Fotobasen indeholder 837 fotos til fremstilling af egne undervisningsmaterialer – billedlotteri, vendespil, ord-diktat, ordindlæring mv. Billederne ligger i alfabetisk rækkefølge.

kr 350,-
incl skolelicens

HH-BLOKKEN

Afasimateriale til arbejdet med sproglig bearbejdning på enkeltordsniveau og til selvstændig træning. Materialet anvendes til træning på områderne impression og ekspression. På begge områder kan man begynde med det konkrete mod det abstrakte.

kr 76,-

PRISER EXCL MOMS

LÆS MERE OM MATERIALERNE PÅ
WWW.SPF-HERNING.DK

SPECIAL-PÆDAGOGISK FORLAG

Birk Centerpark 32 · 7400 Herning

Tlf. 97 12 84 33 · forlag@spf-herning.dk

Hvor er audiologopædien på vej hen...?

I 1998 havde Audiologopædisk Forening 75 års jubilæum. I den forbindelse udskrev foreningen en prisopgave, hvor medlemmer af ALF blev opfordret til at spå om de kommende 25 års udvikling inden for audiologopædien i Danmark. Priskonkurrencen blev vundet af Steen Fibiger (SF), og artiklen blev publiceret i nr. 1 af Dansk Audiologopædi i 1998.

Her lidt over 10 år senere er der, synes jeg, god anledning til at se på denne meget læseværdige artikel igen. Dels fordi vi nærmer os halvvejen for spådomsperioden, og dels fordi de allerseneste års udvikling med hensyn til vores områdes organisering i kommuner og regioner muligvis har hæmmet eller fremmet nogle af de udviklingstendenser, der blev spået om i 1998.

Den logopædiske grundholdning vil ændre sig: SF argumenterer for, at den logopædiske indsats vil ændre sig fra at være altovervejende pædagogisk og fænomenologisk funderet til i højere grad at hvile på positivistiske anskuelser. Altså en bevægelse fra læringssyn, sociale processer og det umiddelbare og nære til et fokus på, at kun det, som kan forklares ud fra rationelle principper, og som har klar dokumentation for effekt og virkemåde, har gyldighed og relevans. Dette har i høj grad vist sig at være en præcis forudsigelse. Hele den akkrediterings- og standardiseringsbølge, som har præget sundhedsvæsenet og socialområdet de seneste år, breder sig nu ind over undervisningsområdet, både i den almindelige skole og i specialundervisningen. Det er min opfattelse, at vi ikke skal gå imod denne udvikling, for den giver os mulighed for at vise – og bevise – at de ydelser, vi leverer, rent faktisk også virker. Det giver os også mulighed for at sætte nogle ting i system, som tidligere ikke har været godt nok organiseret. Der hvor advarselsslampen fortsat skal blinke, er i de situationer, hvor den enkelte talepædagog bliver presset på sin faglighed og måske ikke får lov til at lave sit

arbejde i den form og med det indhold, som hun vil virke, hvis der er den fornødne tålmodighed til stede i systemet – blot fordi der ikke er videnskabelig evidens for den pædagogiske indsats, hun vil udføre.

Konvergensudvikling mellem velfærdsstaterne i Europa: Konvergens er, når flere ting er rettet mod det samme og på et tidspunkt løber sammen og forenes i en fælles udvikling mod det fælles mål. Da jeg læste SF's artikel første gang for 11 år siden, havde jeg det lønlige håb, at man i det mere eller mindre fælles Europa ville tage de bedste ting fra forskellige landes audiologopædiske hverdag og forene disse i en stærkt forbedret fællesmængde. Ikke mindst håbede jeg, at der fra EU-side kunne udgå et direktiv med krav om et mindstemål for uddannelse i audiologopædi, som kunne være trædesten for den daværende LæreHøjskole til at gøre uddannelsen længere. Men som bekendt gik det i årene derefter desværre nærmest i den stik modsatte retning. Man kan ikke sige, at der er stort tilløb til konvergens mellem de europæiske landes indsats på tale-høreområdet. Men tendensen, som SF nævner, til øget privatisering og ansættelse af audiologopæder i andet regi end traditionelle undervisningsstillinger, ser vi allerede i dag i et vist omfang.

Den danske velfærdsmodel er under hårdt reformpres: De nye krav om dokumentation, evidens og effekt, som også er nævnt ovenfor, er sammen med de strukturelle og administrative ændringer i opgaveløsningen i høj grad kommet i spil inden for vores område. Kommunalreformen fra 2007 har ramt både børne- og voksenområdet. Og selv om man skal være varsom med at gradbøje forskellige ulykker i forhold til hinanden, skal det dog fremhæves, at overgangen fra amt til kommune især er gået ud over voksenområdet – hvor den tale-hørepædagogiske bistand til borgere, som før 1/1-2007 fuldstændigt problemløst havde adgang

til fuldt berettiget specialundervisningsindsats, nogle steder i landet nærmest ligger i ruiner.

Audiologopædens nye opgaver: Hvis der ses bort fra de nedskæringer og omstruktureringer, som helt aktuelt har præget vores område, så har SF også set rigtigt i krystalkuglen, når han peger på, at fremtidens audiologopæd vil brede sit virkefelt ud over nye områder: Audiologopæden arbejder i dag ikke kun med tale-høreproblemer – han eller hun er allerede i dag meget mere involveret end tidligere i de øvrige kognitive og kommunikative problemstillinger, som også fylder i eleven/klienten/borgerens hverdag. Som eksempler på dette nævner SF, at audiologopæden i højere grad vil indgå i arbejdet med kognitive skader, narrative færdigheder, oro-faryngale vanskeligheder, ADHD m.v. En anden tendens er, at audiologopæden bevæger sig fra kerneydelsen – »face-to-face« undervisningen af personen med tale- eller høreproble-

mer – til i højere grad at have konsultative og superviserende opgaver for forældre/pårørende eller andre personalegrupper. Man kan drøfte hensigtsmæssigheden i, at audiologopæden bevæger sig væk fra »hands-on« arbejdet og ikke længere altid er i øjenhøjde med de børn, som man nu i højere grad kun indirekte er talepædagog for. Men at udviklingen går i den retning, er der ingen tvivl om.

Det har været interessant for mig at tage den aktuelle puls, som jeg opfatter den, på nogle hjørner af dansk audiologopædi med afsæt i Steen Fibigers gode artikel fra 1998: dels fordi nutiden og fremtiden typisk skal ses i lyset af fortiden, og dels fordi jeg – når disse linjer ligger i din postkasse – efter nogle års tjeneste ikke længere er formand for Audiologopædisk Forening. Tag godt imod den nye formand!

Per Nielsen

Undervisningsmateriale til Audiologopæder f.eks.

- Øremodeller
- Larynxmodeller
- Hjernemodeller
- Plancher m.m

Rekvirér kataloger

Kvalitetsmodeller fra SOMSO

SCANTERAPI

Fr. Bajersgade 26
DK-8700 Horsens
Tlf.70 255 299 • Fax.70 255 219

Anerkend McGuireprogrammet

Af Inge Brink Hansen

Denne artikel har til hensigt at tale for, at McGuireprogrammet anerkendes som en lødig måde at hjælpe mennesker, der stammer. Jeg vil i det følgende begrunde denne holdning ved først at gøre rede for, hvad der sker på et McGuirekursus, give min vurdering af hvilke faktorer der udmærker programmet, give mit bud på hvad det er, der virker og til sidst anføre nogle erfaringer med undervisning inspireret af McGuireprogrammets vejtrækningsteknik.

Først vil jeg gøre rede for, hvordan et McGuirekursus forløber, da jeg har indtryk af, at mange ikke ved, hvad der egentligt foregår. Jeg skal for god ordens skyld anføre, at jeg ikke arbejder for eller oppebærer indtægter fra McGuireprogrammet, men udelukkende er blevet inspireret af, hvad jeg har læst og oplevet.

Jeg deltog i McGuire kurset i Århus fra d. 23-26. oktober som observatør. Det var en overvældende oplevelse, også som observatør. Der arbejdes hårdt og intensivt fra tidlig morgen til sen aften. De 4 dage udnyttes fuldt ud. Men kursisterne får også noget med hjem. Ikke mindst en oplevelse af at have overgået sig selv – og gjort noget som ingen (især ikke dem selv) havde troet muligt. De får et håb, en motivation og en teknik de kan benytte sig af og arbejde videre med - hvis de vælger og magter at gøre det.

Kursets forløb

1.dag

Kurset er et internatkursus over 4 dage, og torsdag kl. 9 mødes ca. 75 kursister - alle mennesker, der stammer (eller rehabiliterende stammere, som McGuire-kursister betegner sig selv - herefter benævnt stammere af læsevenlighedshensyn). Heraf er 16 nye kursister (herefter benævnt »de nye«) og ca. 60, der alle har deltaget i

1-12 kurser før (herefter benævnt »de gamle«). Bag i salen sidder ca. 8 pårørende og undertegnede.

Efter velkomsten, hvor det understreges, at dette ikke mindst er et kursus i veltalenhed, videofilmes alle nye kursister, mens de siger deres navn mm. Det ses tydeligt, at det ikke er særligt behageligt for de fleste. Der er både hårde stammere, der næsten er uforståelige, nogle der taler noget knirkende og tilbageholdt med en del stammesymptomer og skjulte stammere, der holder stemmen så meget tilbage, at de næsten ikke kan høres. Alle slags stammesymptomer er repræsenteret: gentagelser, forlængelser, blokeringer, trækninger i ansigtet, håndbevægelser, hovedkast og andre medbevægelser, manglende øjenkontakt, tilbageholdt svag stemme, knirkende stemme, uforståelig tale, undgøelser, mm.

Og så starter arbejdet. Alle tager et bælte på rundt om brystkassen for at mærke, at det strammer, når man tager et fuldt og hurtigt costalt indpust (her bruges norske ord for ind- og udånding, da Norge som det første land i Skandinavien har fået licens til at afholde kurserne. Det ville efter min mening være fint at bruge danske udtryk på længere sigt, når kurset afholdes i Danmark). Der lægges vægt på, at brystkassen udvides, og diafragma bevæges maksimalt, uden medbevægelser i skuldrene og uden for stor støj i ind- og udånding. Åndedrættet øves længe. De gamle korrigerer de nye, og kursuslederne går rundt og checker.

Så introduceres den dybe fulde stemme – at tale fra brystet - og det understreges, at der fra nu af ikke er noget, der hedder blokeringer; hvis de kommer, skal de slippes øjeblikkeligt. Alle siger efter en dyb vejtrækning deres navn og forsøger at gøre det med fuld stemme og lader restluften slippe ud igen. Dette øves længe.

Først efter frokost kommer der lidt flere ord på – men kun 3-4 ord pr. indånding. Og nu slår

man flere fluer med et smæk: de gode talevaner, som skal implementeres i talen, skal alle kursister efterleve hver gang, de siger noget, samtidigt med at de punkt for punkt gennemgår dem og siger dem højt.

De gode talevaner er:

- Fuld stemmeklang: man lærer, at man ikke skal holde stemmen tilbage (som de fleste stammere har gjort, siden de begyndte at stamme, pga. angsten for hvornår den næste blokering ville sætte ind), men finde sin dybe, klangfulde stemme.
- Modstå tidspres: at man selv bestemmer, hvornår man vil tale – og begynder at bearbejde panikken, der indtræder, når man som stammer ved, at man snart skal sige noget.
- Centrering og koncentration: at man, inden man går ind i en talesituation, beslutter sig for at være sig selv, at stå ved sig selv som stammer – og beslutter sig for, om man vil lave frivillig stammen.
- Formulering af det, man vil sige, inden man siger det.
- Øjenkontakt hele tiden.
- Perfect timing: dvs. at man taler umiddelbart efter, man har taget en fuld indånding.
- Bevæge sig fremad i sætningen: at få flow i sætningen og ikke tale staccato-agtigt.
- Artikulere tydeligt
- Og til sidst at slippe restluften ud for hver gang, man har sagt nogle få ord.

Denne styrede måde at tale på skal derefter være den måde, som kursisterne taler på hele tiden. Det kan føles robotagtigt (som en sagde den første dag), men for de fleste er det kun de første par dage – herefter bliver det mere naturligt (som samme person sagde 3. dag). Og da alle taler på denne måde, vænner man sig også til det (selv undertegnede begynder at blive meget bevidst om ikke at tale i for lange sætninger), og det at undgå stammesymptomer vejer tungere end at kunne sige lange sætninger.

Om aftenen er det lykkedes for alle nye at få fat på deres dybe fulde stemme – alle små spage tilbageholdte eller knirkende stemmer klinger nu fuldt og helt, og allerede nu er der hos de fleste ingen stammesymptomer at spore.

Da man først skal betale for kurset på andendagen, har alle mulighed for at prøve at være med i arbejdet en hel dag, og dermed vurdere om arbejdsmetoden er noget for dem, før de beslutter sig for at blive de følgende 3 dage. Der var på dette kursus en kursist, der valgt at stoppe efter 1. dag – så herefter er der 15 nye kursister (jeg talte ikke med vedkommende og kender derfor ikke grunden).

2. dag

Fredagen begynder kl. 6 med at øve åndedrættet, og kl. 7 mødes alle og øver »blockrelease« (at slippe blokeringer i det øjeblik, de indtræffer) og frivillig stammen – som enten er blockrelease eller udtrækning på den første lyd i et ord.

Og så tager alle til byen: en ny med en gammel: den nye observerer den gamle tage omkring 100 kontakter, dvs. henvende sig til fremmede på gaden med et spørgsmål eller en præsentation, hvoraf ca. 10 skal være afsløringer af sig selv som stammer. Om aftenen fortæller de nye med brug af teknikken om deres oplevelser (og stadig uden stammesymptomer). Herefter vises nogle af de gamles førstedagsvideoer, som bevidner, at de blot for et par år siden var hårde stammere – men nu står og introducerer deres førstedagsvideo veltalende og flydende, men evt. med frivillig stammen.

3. dag

Lørdag begynder kl. 5.40 med åndedrætsøvelser på værelserne – og så er der udvekslet telefonnumre til alle værelser, for telefontræning står på programmet til kl. 7, hvor der er oplæsningsøvelser.

Efter morgenmaden øves direktiverne: brug costalt åndedræt hele dagen, som minimum basisteknik: hold pause, træk vejret, tale, puste ud, »canseller« al dårlig teknik: dvs. hvis der skulle komme noget stammen, så stop op og begynd forfra, øv alle frygtede ord til det kedelige stadie, og udvid din komfortzone.

Det sidste kommer de til at gøre hele dagen, for nu er det de nyes tur til at tage omkring 100 kontakter i byen sammen med en gammel indtil kl. 15, hvor alle mødes til den store prøvelse: at holde en offentlig tale på Lille Torv i Århus.

Det, vi får lov at opleve her, er yderst bevægende for tilhørerne og yderst grænseoverskridende for de udøvende!

Alle stiller sig en for en op på en ølkasse og siger deres navn og nogle ofte meget personlige bemærkninger om, hvordan det er at tale offentligt (for de fleste for første gang nogensinde). Alle taler med stor klangfuld stemme og vel at mærke uden et eneste af de tricks eller stammesymptomer, som var fremherskende i al tale blot 2,5 døgn tidligere. ALT hvad der før var af medbevægelse, tilbageholdt, svag stemme, knirkende stemme, uforståelig tale, gentagelser, forlængelser, blokeringer, trækninger i ansigtet, håndbevægelser, hovedkast, manglende øjenkontakt osv. (og som for nogles vedkommende havde været der i al tale gennem 40 år), var ikke længere eksisterende! Også undgåelser/udskiftning af ord var, efter hvad de selv sagde, ikke længere en del af deres tale. Og alle sagde,

hvad de ville sige – de var dybt personlige, dybt troværdige, tillidsskabende og meget bevægende at høre på.

Mange sagde, at det var det vildeste og det mest udfordrende, de nogensinde havde gjort i deres liv (- og en sagde, at efter dette var alt andet bare nemt...)

En sagde, at de første 40 år havde været en slem oplevelse, men at det nu og fremover ville blive anderledes. En anden benyttede lejligheden til at undskylde over for sine medstuderende, at vedkommende i sidste uge var blevet hjemme fra en skoledag for at undgå at fremlægge et gruppeprojekt for klassen – og kom så, ud over undskyldningen, med fremlæggelsen i korte træk – uden et eneste stammesymptom.

Da alle 15 nye kursister havde talt, udviklede der sig en kamp om at komme til på kassen blandt de gamle – rigtig mange benyttede sig af chan-

The Digital Hearing Revolution starts here.

Nu lancerer vi Comfort Digisystem. Verdens første høreprodukt med både digital radiooverførsel og en enestående lydbehandling.

- Krystal klart
- Uden forsinkelse
- 100% aflytningssikkert

Læs mere på www.comfortaudio.dk

 COMFORT audio

cen for igen at udfordre sig selv – og en, som på det forrige kursus (som var hans første), kun havde været i stand til at sige sit navn på kassen, stillede sig nu op og fortalte, hvor godt det var nu at kunne sige alt, hvad han havde lyst til.

Alle fik en oplevelse for livet af pludseligt at kunne det, de havde frygtet mest, hvad enten denne oplevelse var en engangforeteelse (fordi vanernes magt er for stor, eller der af en eller flere årsager ikke er kræfter til at tage kampen op), eller den var begyndelsen på et nyt liv, som den havde været for de ca. 60 gamle elever, der var med på kurset.

Hjemme på hotellet igen arbejdede alle videre med teknikken, men delt i to grupper - de nye og de gamle hver for sig. Efter middagsmaden mødtes alle igen, og her berettede de nye om, hvad dagen havde bragt af oplevelser. Mit indtryk var, at for alle var det at kunne sige det, man gerne ville og at være sig selv helt og fuldt, uden at skulle gemme en del af sig selv af vejen, en helt ny og meget stærk erfaring. Senere vi-stes alle de nyes førstedagsvideoer - og alle kunne iagttage den forvandling, der var sket.

Aftenen sluttede af med arbejde igen i to grupper, og de nye introduceredes til betydningen af positiv tænkning og til morgendagens arbejde.

4. dag

Søndagen startede igen kl. 5.40 med åndedrætsøvelser og telefontræning. Resten af søndagen præsenteredes kursisterne for andre aspekter i forhold til det at stamme: for udover selve det at arbejde med veltalenhed og vejtrækningsteknik introduceres kursisterne nu for betydningen af selvbevidsthed – at indtage rummet, at bruge et levende kropssprog, og at blive bevidst om hvem de selv er - at undersøge om den person, de viser andre, er den samme, som den de virkelig er. De præsenteres for John Harrisons hexagon, en måde at observere og arbejde med sig selv på, delt op i 6 områder: intentioner, adfærd, følelser, fysisk kondition, opfattelser og overbevisninger, hvor alle dele påvirker hinanden og hvor man kan påvirke hele systemet både negativt og positivt ved at ændre på en af delene (se *Udvikling af et nyt paradigme*, Dansk

Audiologopædi 3/2003). De gøres også bekendt med elementer fra sportsverdenens motivationsarbejde og værdien af positiv tænkning samt med en stammers assertive rettigheder.

En meget betydningsfuld del af søndagens kursus er helliget: hvad gør vi, når vi kommer hjem. Der er meget fokus på, hvilke modstande, den rehabiliterende stammer kan møde, når han/hun kommer hjem – ikke mindst i form af modstande i sig selv, f.eks. div. undskyldninger for ikke at praktisere teknikken. Der gives praktiske anvisninger på, hvordan man kan overvinde undskyldningerne, og hvordan man griber det an, når (og ikke hvis) man får tilbagefald, samt hvordan man tackler det, at man nu skal tilbage i sin hverdag igen med dels en anden bevidsthed om sig selv og sin stammen, dels en anden måde at tale på. Alle opfordres til at "springe ud" som stammer på deres arbejdsplads eller skole, f.eks. at holde et fællesmøde, hvor de fortæller at de stammer, og at de den næste tid vil tale lidt anderledes og have fokus på den måde, de taler på (flere af de gamle fortalte, at det havde betydet meget for dem at gøre netop dette, at de havde fået meget positiv respons og efterfølgende havde haft det meget bedre på arbejdspladsen).

Alle får en personlig hjælper, som skal kontaktes telefonisk to gange dagligt i den første tid. Herudover får de en national og en international telefonliste på tidligere McGuirekursister, som i løbet af nogle uger skal kontaktes telefonisk. Der lægges gennem hele kurset meget vægt på, at der skal arbejdes hårdt – at det ikke er en mirakelkur – og en del af de gamle stiller op og fortæller, hvad de har af både gode og dårlige erfaringer og gode råd, de vil give videre til de nye.

Selvom der ikke er afsat tid til, at den enkelte kan arbejde med dynamikken i sit eget hexagon, kan man af de udsagn, de forskellige kommer med i løbet af kurset, observere, at der alligevel sker en stor udvikling med den enkelte på det psykiske plan. Gennem det intensive praksisarbejde med vejtrækning og konfrontationerne med de mange kontakter i byen mv. sættes en proces af erkendelse og forvandling i gang, og mange bliver i stand til at identificere og gen-

nemskue egne automatiske negative tanker, negative selvopfattelser eller negative opfattelser af omverdenen. Og da alle de nye til slut igen taler en sidste gang for hele forsamlingen, er der ingen tvivl om, hvor stor og skælsættende en oplevelse, det har været for dem alle at være med på kurset.

Alle de gamle kursister jeg talte med, havde oplevet, at stammeadfærd og -symptomer var mindsket betydeligt, og at deres liv havde ændret sig meget allerede efter det første kursus, de havde været på. For nogle havde det dog også været (og var stadig) et hårdt længerevarende arbejde. For nogle var det også hårdt hele tiden at blive konfronteret med sig selv og vedholdende at iagttage og bearbejde sig selv.

Og her støder metoden på den modstand, som alle metoder støder på – i hvor høj grad er det enkelte menneske i stand til at møde, bearbejde og overvinde modstand i sig selv. For det kræver stor motivation og en vis menneskelig robusthed og et mentalt overskud, som ikke alle er i besiddelse af. Dermed ikke sagt, at det er den enkeltes egen skyld, hvis det ikke hjælper at komme på kursus, men mere en erkendelse af, at det ikke er sikkert, at man er i stand til – eller er på et sted i sit liv, hvor der er overskud til – at tage sig af sin stammen. Der kan være for mange andre aspekter i ens liv, der tager kræfterne, man kan være svækket psykisk eller fysisk og ude af stand til at opbygge den tilstrækkelige kraft, der skal til. Dette er en af årsagerne til, at ikke alle kan profitere af denne måde (eller andre måder) at arbejde på. Men der er mange, der har kunnet bruge denne måde at bearbejde sin stammen på – bare på dette kursus var der altså ca. 60, der havde.

Faktorer, som jeg mener, udmærker McGuireprogrammet

- Kursets instruktører er selv rehabiliterende stammere, der nu taler flydende. De ved, hvad de taler om – de har selv været der, og har formået at blive veltalende stammere. Det er en uhyre motiverende faktor for de nye kursister, og er der noget, som stammere har brug for, er det motivering i det hårde arbejde, det er, at konfrontere sig med sin stammen og at gøre

noget for at minimere de invaliderende symptomer og tankemønstre.

- Her samles rigtigt mange mennesker, der stammer (– hvor samles ellers omkring 75 stammere på et sted??), alle har lignende erfaringer, og det er en utrolig støtte for mange, der ellers har oplevet sig som alene med deres handicap.
- Det, at arbejde intensivt i 4 dage, ændrer mere effektivt på gamle vaner, end at få en time om ugen eller hver 14. dag. Det kender jeg selv fra sangkurser, jeg har deltaget i, hvor en uges kursus kunne give mere udvikling og erkendelse end et helt års sangundervisning. Og sammenligningen kan bruges, da McGuire-programmet netop taler om at ændre på sine talevaner.
- Den erkendelsesproces, som mange stammende skal igennem, før de kan begynde at arbejde teknisk – at erkende at man er stammer (og som kan tage lang tid i en traditionel stammeundervisning) – den gennemgår de nye kursister på 4 dage.
- Kurset er pædagogisk opbygget, så både nye og gamle tilgodeses bl.a. med splitsessions, hvor de gamle får mere udfordrende rollespil, telefontræning eller andet relevant, mens de nye kommer grundigt ind i teknikken. Alle, nye som gamle, kommer til at sige noget flere gange foran hele forsamlingen ved f.eks. at introducere de forskellige punkter og fortælle om dagens oplevelser.
- Man arbejder sideløbende med mange aspekter, som omtalt i gennemgangen af kurset.
- Og så hersker der en hjertelig stemning – jeg blev af alle dem, jeg talte med, mødt med en åbenhed og varme og oprigtighed, som jeg tror kommer af, at alle er kommet ind til benet af sig selv – de har været i en meget svær livssituation, og gennem det at kæmpe sig ud af denne har de lært sig selv at kende og er blevet hudløst ærlige over for sig selv og ikke længere bange for at vise, hvem de selv er. Dermed bliver de i stand til at møde nye mennesker med åbent sind.

Det, at vejtrækningsteknikken eliminerer stammesymptomerne, gør, at det ikke er nødvendigt at beskæftige sig med dem, men udelukkende

arbejde med at få implementeret vejtræknings-teknikken. Det, der er kunsten, er så at motivere den stammende til at benytte teknikken og at holde ud trods nederlag og tilbageslag. Og her er McGuireprogrammet uovertruffet – der er massiv opbakning og opfølgning, der er fri adgang til alle de kurser, man vil følge, efter at man har betalt for det første kursus. Dette er på en gang en indikation af, at det er en lang proces og et stående tilbud om hjælp, lige så længe det måtte være nødvendigt.

Og hvad er det så, der hjælper?

Jeg kan ikke give et endegyldigt svar herpå, men kun komme med mine egne ydmyge iagttagelser.

Dels er der vejtrækningen. Jeg har i 25 år sunget og undervist i sang og stemme. Jeg mener således at have megen rutine i at iagttage min egen og andre folks vejtrækning. Jeg har haft en overbevisning om og undervisningserfaring for, at den abdominale vejtrækning er den mest økonomiske, den som giver den bedste stemmebrug, og den som først skal etableres, før den costale vejtrækning kan inddrages. Det var derfor selvsagt noget af en kamel for mig at sluge, at den costale vejtrækning i McGuireprogrammet er et og alt. Men jeg har måttet sande, at den costale vejtrækning virker i forhold til stammen – og at den ikke giver stemmeproblemer. Dvs. når det drejer sig om at afhjælpe stammesymptomer, må man gå direkte til den costale vejtrækning og i første omgang glemme alt om det, som umiddelbart hjælper ikke-stammende i forhold til sang og stemmebrug. McGuireprogrammets forklaringer på hvordan og hvorfor denne form for vejtrækning hjælper, kan diskuteres (se Dansk Audiologopædi nr. 3/2007 og nr. 2/2208). Det er jeg for så vidt enig i. Men det piller ikke ved det faktum, at denne vejtrækningsteknik faktisk hjælper! Det kunne være interessant at få forskning i gang, der undersøger dette »hvordan og hvorfor« nærmere. Men indtil da må vi konstatere, at her er der noget, der virker, og så forsøge at iagttage, hvad der foregår.

Det jeg har iagttaget og mener, der er det karakteristiske for McGuireprogrammets måde at trække vejret på, er, at man her bruger brystkas-

sens muskulatur til indåndingen. Når McGuirekursisterne tager en fuld costal indånding, er det ikke i første omgang en diafragmal bevægelse, der får brystkassen til at bevæge sig, men netop en aktiv udvidelse af brystkassen. Altså en costal indånding, hvor det er brystkassens muskulatur, der er aktiv. Og endda har jeg iagttaget, at en højcostal vejtrækning virker – (selvom det ikke er meningen, at man skal bruge denne form for vejtrækning, og at den i de fleste tilfælde også bliver modificeret til en costal en af slagsen i løbet af kurset). Og faktisk virker selv det at tage en lille costal vejtrækning for nogle, efter ganske lidt øvelse, hvilket jeg har kunnet iagttage på kurset og i øvrigt på de elever, som jeg selv arbejder med.

Hvor meget diafragma er med i den bevægelse kan i sagens natur være svært at vurdere, men igen ifølge mine ydmyge iagttagelser, ser det ud til at variere og måske vigtigst ser det ikke ud til at være afgørende for, om vejtrækningsprocessen giver den ønskede virkning. Det er, om brystkassens muskulatur aktiveres, der er det afgørende.

Men alt i alt ser det ud til at: når man tager en costal indånding og umiddelbart derefter slipper luften fri igen i et ord eller en sætning, så eliminerer man muligheden for, at spænding (og dermed stammesymptomer) kan sætte ind. Også metoden Regulated Breathing (Woods D. et. al. 2000) benytter sig af dette fænomen. Dette fænomen er meget væsentligt – og burde danne grobund for meget mere forskning på området, i stedet for at det bliver afvist, måske på grund af mistænksomhed over at en så enkel foreteelse (når nu stammen er et så komplekst fænomen), som det at trække vejret, inden man siger noget, kan en være med til at eliminere selv de mest voldsomme stammesymptomer. Der forskes fortsat for at klarlægge årsagen til, at stammen opstår, og det er vigtigt, men ligeså vigtigt er det at udforske det, som man ser, kan afhjælpe stammen, selv om man endnu ikke kan forklare hvorfor.

Så vidt vejtrækningen - resten af teknikken og det den medfører, er også væsentlig: Det at finde sin dybe fulde stemme gør, at man finder ind

til sig selv og lærer sig, at man gerne må »fylde« i psykisk forstand (det er en almenmenneskelig erfaring, som jeg har oplevet utallige elever erfare gennem alle år, jeg har undervist). Det at tvinge sig til at modstå tidspres og tage sig tid gør nogenlunde det samme – man lærer at stå ved sig selv, tage sig selv alvorligt, og udskifte panik og nervøsitet med ro og selvsikkerhed. Det at overveje, hvad man vil sige og hvordan man vil sige det, er med til at opøve sig i ikke bare at plapre derudad, men sige det, man har på hjerte, på den mest præcise og velformulerede måde – (hvilket kan gå hen og blive en vane, så det ikke hindrer spontaniteten). At have øjenkontakt og at lære at artikulere tydeligt er i selv en gevinst for enhver.

Også det, at der på kurset er en positiv attitude, er meget væsentligt – her er håb og tro på, at det kan gå fremad, at der er noget at gøre ved selve stammeproblemet. Der er ikke kun tale om at acceptere, at man er stammer (accepten kommer som en del af processen), men der gøres noget virkningsfuldt ved selve problemet, hvilket nok er det, der er det største ønske for de fleste, der stammer – at stammesymptomerne kan mindskes eller endda forsvinde.

Fluency, talekontrol, trick?

Hvordan kan McGuireprogrammet systematiseres inden for stammeundervisningen: er den et fluencyprogram, er den talekontrol (jf. Tinge, G.J. 2004), kunne man lige så godt synge, tale messende eller gå ned i tempo, hvilket også får stammesymptomerne til midlertidigt at forsvinde?

På en måde kan man svare ja til ovenstående, og så alligevel ikke. Man udskifter sin måde at tale på med en anden, hvor man sørger for at trække vejret, inden man taler. Men det springende punkt, og det der gør, at jeg alligevel ikke kan sige ja til ovenstående spørgsmål, er, at talen efter nogen øvelse bliver normaliseret, bliver normalt flydende og med normal prosodi, normal stemme og endda mere velovervejet, velformuleret og direkte, end mange, der fra naturens hånd er flydende talere, kan præstere. Efter et stykke tid er det således ikke længere nødvendigt at tage fulde store indåndinger før tale, at

blive ved med at tale med 2-3 ord ad gangen, eller at være bevidst om hvordan man taler – mange af de gamle, som jeg talte med, talte uden de karakteristiske vejtrækninger og med upåfaldende sætningslængder – de talte »normalt flydende«, med ingen eller kun få reminiscenser af stammesymptomer. Der vil måske altid være behov for en smule talekontrol i de tilfælde, hvor der er en rest af stammesymptomet tilbage, men det er ikke en konstant kontrol af talen eller en anden identitet, som den stammende må tage på sig, eller en aparte måde at tale på. Ud over at stammesymptomerne forsvinder, forsvinder også stammeadfærden (selvundertrykkelse, skam, undgåelse af handlinger og sociale arrangementer f. eks.). Det er for mig at se en indikator for, at vi har med en metode at gøre, der udvikler den stammendes optimale taleidentitet – altså den, der er flydende og spontan på samme tid, med ingen eller kun få og for den rehabiliterende stammer uproblematisk reminiscenser af stammesymptomer. Og samtidig udvikles også den stammende persons hele identitet – man lærer sig selv at kende, at acceptere og stå ved sig selv.

McGuireprogrammet er således et mangefacetteret kursus, men med vejtrækningsteknikken som det centrale omdrejningspunkt. Vi er nogle, der har ladet os inspirere af programmet i almindelighed og vejtrækningsteknikken i særdeleshed.

Erfaringer med inspiration fra McGuireprogrammet:

Jeg mener ikke, at vi (de kommunale tilbud) kan sidde overhørig, at rigtigt mange stammere bliver hjulpet af at deltage i McGuireprogrammet. Der er kritikpunkter, ja, men ikke nogle, der i den grad skal føre til, at man ikke vil anerkende programmet mindst på lige fod med andre stammebehandlingsmetoder, som også har deres styrke og svage sider. Det er tvært imod værd at lade sig inspirere af denne måde at gribe sagen an på. Hvis denne teknik kan hjælpe nogle stammere, er den vel et vigtigt redskab at få med som stammeunderviser. Vejtrækningsteknikken er meget simpel og almenmenneskelig, og den kan umiddelbart give en oplevelse af at

kunne gøre noget ved sin stammen og dermed motivere til fortsat arbejde.

Undertegnede og Lise Reitz har gjort et spædt forsøg på at arbejde med vejtrækningsteknikken i forbindelse med voksne stammere, og Lene Almose Hauberg og Jytte Schmidt har udviklet undervisning for 11-16 årige, inspireret af McGuireprogrammets vejtrækningsteknik. Lene Almose Hauberg fortæller, at de har meget positive erfaringer med vejtrækningsteknikken. De fleste af de børn og unge med hård stammen, de har undervist på denne måde, fortæller, at de kan bruge teknikken. Når det går galt, og de sidder fast, kan de stoppe op, trække vejret som de har lært og så sige hvad de vil sige.

Lise Reitz og jeg har i starten af oktober 08 holdt et weekendkursus for 6 voksne stammere, hvor vi primært arbejdede med vejtrækningsteknikken og fuld stemmeklang. De havde arbejdet en del på det psykologiske plan i løbet af foråret 2008 og var meget interesserede i at arbejde med teknik. Allerede efter undervisning i et par timer fredag aften kunne deltagerne bruge teknikken resten af weekenden. En har efterfølgende kunnet bruge teknikken permanent og er ikke længere angst for telefonsamtaler, hvilket var det største problem for vedkommende. Allerede på andendagen havde vedkommende ikke brug for den store indånding, men kunne ved hjælp af en diskret, men distinkt costal indånding undgå stammesymptomerne. For de andres vedkommende, kan de bruge teknikken i visse situationer, men endnu ikke i alle. Det er dog værd at bemærke, at 5 af de 6 har fundet det meningsfuldt at arbejde med teknikken og fortsætter med det. Det er endnu kun i sin spæde start, men med de positive erfaringer, vi har gjort efter kun et weekendkursus, mener jeg at se et væsentligt potentiale i at arbejde videre med denne teknik og se om der er flere, der kan profitere af denne måde at arbejde på.

Ingen ved rigtigt, hvad det er, der forårsager stammen, men når man møder en måde at arbejde stammen på, der har en almenmenneskelig tilgang, er rimelig enkel og som har hjulpet rigtigt mange stammende til at tale flydende og realisere det liv, som de er skabt til, uden den

frygt og undgåelse som talehandicappet ofte fører til, så må man åbne øjne og ører, se og høre, anerkende – og tage ved lære.

*Logopæd Inge Brink Hansen,
CSV København*

Referencer

- Douglas Woods et.al. *Regulated Breathing. Treatment of Stuttering with regulated breathing.* Behaviour Therapy 31. 547-568, 2000
- Mainkvist, Anne: *Udvikling af et nyt paradigme.* Dansk Audiologopædi 3/ 2003.
- McGuire, Dave: *Vind over din stammen. Bliv veltalende med McGuireprogrammet.* Forlaget Birmar A/S, Kolding 2006.
- McGuire, Dave m.fl. *Response to Stuttering and Diaphragm-acritical erview on McGuire.*
- Reitz, Lise: *Stammen og Diafragma – McGuire kritisk set.* Dansk Audiologopædi nr. 3/2007
- Reitz, Lise: *Svar på Dave McGuires response på Stammen og Diafragma.* Dansk Audiologopædi nr. 2/2008
- Tinge. G.J: *Talekontrol og/eller stammekontrol – overvejelser og retningslinier.* Dansk Audiologopædi 2/ 2004

mind440 - glæden ved at høre

*Widex er stolte af at præsentere mind440
– verdens smarteste høreapparat*

Exceptionel lyd

Widex® høreapparater har et ry i verdensklasse for deres uovertrufne lyd. Og med **mind™ 440** serien har vi løftet lyd kvaliteten til et helt nyt niveau.

Centralt i mind440 er **Dual ISP** – som fører vores eksklusive integrerede signalbehandlingsplatform endnu videre.

- Dual ISP – en mere kraftfuld og mere effektiv signalbehandlingsplatform
- TruSound kompressionssystem – mere naturlig lyd og åbenhed i lydbilledet
- Zen-program – justerbare harmoniske toner som hjælp til god afslapning
- SmartSpeak – brugervenlighed med naturlig, optaget tale
- ClearBand hi-fi-tovejshøjtaler – udvidelse af frekvensområdet til over 10 kHz (m bag-øret-model)
- In situ-RECD (real-ear-to-coupler-difference) – måling af optimalt lydtryk ved trommehinden
- Audibility Extender – ny startfrekvens ved lineær transponering

Du er velkommen til at kontakte Widex på tlf. 4435 5600 for yderligere information.

WIDEX[®]
high definition hearing

www.widex.dk/mind440

Sprogvurderingsredskab til 1½-2-årige

Kan man forudsige sproglige vanskeligheder, når børn er 1½-2 år?

Af Nana Marie Pedersen

Denne artikel beskriver et sprogvurderingsværktøj til småbørn. Formålet er at prædiktere sproglige vanskeligheder hos børn allerede i 1½-2 årsalderen. Et sådan vurderingsredskab bør undersøge for de allerede anerkendte prædiktorer for læse- og skrive vanskeligheder. Ydermere fremhæver den nyeste forskning (Bruce, 2008) børns evne til at lege »lade som om« leg som en vigtig prædiktor for sproglige vanskeligheder. Artiklen er skrevet på baggrund af en modulopgave i forbindelse med uddannelsen til tale-hørelærere.

Tidligere blev en del børn med sproglige vanskeligheder først opdaget i løbet af skoleårene. Men i de seneste årtier har der været fokus på at yde en tidlig indsats overfor børn med sproglige vanskeligheder. Først ved hjælp af en øget indsats i de første skoleår. Inden for de seneste år er man blevet opmærksomme på, at der kan sættes ind allerede i børnehaven. Siden 2004 har de pædagogiske læreplaner stillet krav om målrettet arbejde med sproget i daginstitutionerne. Og i 2007 kom tilbuddet om sprogvurdering af alle 3-årige (Sprogvurderingen, 2007). Denne udvikling gør det naturligt at undersøge, om der ikke tidligere end ved 3-årsalderen kan ses tegn på sproglige vanskeligheder? Hvilke sproglige områder kan prædiktere senere sproglige vanskeligheder?

Metodebeskrivelse

I mangel af en gold standard¹ inden for dansk sprogvurdering har jeg undersøgt et udsnit af de mest anvendte vurderingsredskaber i dansk børnelogopædi (Møller, 2005 og Bleses m.fl., 2007c). De udvalgte tests (TRAS², Reynell³, den nationale sprogvurdering⁴, EVA- testen⁵ m.fl.) er blevet analyseret i forhold til bl.a. aldersgruppen, som testen kan anvendes til, normering, standardisering, og hvilke sproglige områder, de undersøger. Dette er sammenholdt med de områder, som Barbro Bruce (Bruce, 2007) anvender i sin test. På baggrund af denne analyse har jeg valgt at bruge TRAS som model til selve opbygningen. I udformningen af selve testen har jeg valgt at bruge Cplols questionnaire⁶ og Assessment (vurderingslister udformet af talehørelærere og audiologopæder til denne aldersgruppe), da disse i udformning og indhold har stor korrelation med Bruce (Bruce, 2007). Bruces forskning (2007a) er valgt som grundlag i denne opgave, da man i Sverige er længere fremme på dette område. Man har længe sprogscreenet alle børn, når de er 30 mdr. (sprogforståelse, ordforråd og ekspressivt sprog), 48 mdr. (fonologi og grammatik) og 60 mdr. (sproglig opmærksomhed). (Bruce, 2007b).

Tesen om, hvorvidt forudsigelse af sproglige vanskeligheder er mulig, belyses ved hjælp af den svenske forsker Barbro Bruces (Bruce, 2007a) resultater. Bruces forskning vedrørende tidlig prædiktion beskrives, analyseres og vurderes. Bruces screeningsinstrument sammenlignes med to vurderingslister udformet af talehørelærere og audiologopæder: Cplol

(www.cplol.eu) og Assessment (Baxter & Bylander, 1985). Dette gøres med det formål at vurdere, om der på nuværende tidspunkt findes et dansk vurderingsredskab, som kan anvendes til tidlig prædiktation. De forskellige vurderingsværktøjer sammenlignes på, hvilke sproglige aspekter, de belyser, og på forskningsmæssige kriterier så som validitet, reliabilitet m.m. Derudover sammenholdes vurderingsredskaberne også med Elbros prædiktorer for dysleksi (Elbro m.fl., 1998). Analyser og vurderinger samles op i delkonklusionen. Der argumenteres for, hvilke områder der bør medtages i et nyt vurderingsredskab til 1½-2-årige. Den danske CDI (Bleses m.fl., 2007b) bruges som evidens.

Forskning i børns sprogtilegnelse

Dorthe Bleses (Slott, 2008b) har på baggrund af tallene i en dansk undersøgelse (Reusch, 2006) fundet frem til en prævalens af sproglige vanskeligheder hos børn i førskolealderen på 4,3%. Nettelbladt og Salameh (Nettelbladt & Salameh, 2007) mener, at forekomsten er 5-8% hos svenske børn. Forskning viser, at sproglige vanskeligheder i førskolealderen kan fortsætte op i skolealderen og dermed give barnet problemer med læsning og skrivning (Niedersø, 2006 & Hagtvæt, 2004). Derfor bør forskningen i prædiktation af læsevanskeligheder ligge til grund for undersøgelser af tidlig prædiktation (Bruce, 2007). Danske forskere (Elbro m.fl., 1998) har fundet frem til, at de følgende sproglige områder har en afgørende betydning for dysleksi: 1. førstskriftsproglige kompetencer, 2. fonologisk opmærksomhed, 3. fonologiske repræsentationer, 4. ordforråd, 5. ordmobilisering og 6. fonologisk korttidshukommelse. Det vil derfor være disse områder, jeg vil se nærmere på i vurderingen af de enkelte vurderingsredskaber i forhold til tidlig prædiktation.

En sammenligning af Bruces forskning med Assessment og Cplols spørgeskemaer skal afdække lighedspunkter og uoverensstemmelser mellem disse.

Barbro Bruces undersøgelse af prædiktation

Den svenske forsker Barbro Bruce ser selv sin forskning som en forlængelse af en lang tradition for forskning i børns tidlige sprogudvikling.

Grundantagelsen om, at sproget udvikles gennem aktiv eksperimentering med sproget i legen, fører hun bl.a. tilbage til forskning af Karmiloff-Smith (1979) og Hagtvæt (2004) (s. 16, Bruce, 2007). I argumentationen for, hvorfor forskningen i tidlig prædiktation af sproglige vanskeligheder er relevant, fremhæver hun en lang række forskningsresultater i netop dette område så som Paul, That, Naucér, m.fl. (appendiks, Bruce, 2007). Bruce undersøger, om det ved 18 måneder er muligt at forudsige, hvilke børn der er i risiko for at udvikle sproglige vanskeligheder ved hjælp af et nyt screeningsinstrument. Bruce har testet 58 børn i 18 måneders-alderen med dette instrument (se figur 1). 43 af disse børn deltog i opfølgingsundersøgelsen ved 54 måneder (4½ år), hvor børnene blev testet med fem deltests indenfor et bredt udsnit af sproglige områder.

Analyse af Bruce

Bruces teoretiske udgangspunkt er, at det er i samspillet med andre og i legen, at barnet udvikler sproget. Denne holdning er udgangspunktet i et helhedsorienteret menneskesyn, som ligger til grund for bl.a. Vygotskys socialkonstruktivistiske udviklingsteori.

Bruces screeningsinstrument afdækker barnets kunnen inden for flere sproglige områder. Barnets ekspressive hhv. receptive evner, interaktion og legeadfærd. Undersøgelsens resultater er draget på grundlag af screeninger foretaget af professionelle (audiologopædistuderende) og forældre-rapporter (SECDI⁷). Bruce mener ikke, at man alene på grundlag af resultaterne fra forældre-rapporterne kan prædiktere senere sproglige vanskeligheder. Screeningernes data bygger på vurderinger og bidrager i høj grad med kvalitative forskningsdata, hvorimod CDI-undersøgelserne fremkommer med mere kvantitative forskningsdata indenfor sproglige områder. CDI uddybes nærmere senere.

I første del af undersøgelsen (ved 18 måneder) vurderes det, at 9 børn (16%) af de 58 børn er i risiko for at udvikle sproglige vanskeligheder. 5 børn (9%) var på grænsen til at være i risiko (herefter »på grænsen«). 44 børn (76%) vurderes til ikke at være i risiko. I undersøgelsens anden del er 10 børn i risiko, heraf var 6 også i

Figur 1. Forslag til sprogvurderingsredskab til 1½-2-årige

Sprogligt område	1½-2 år	Evidens (henvisning til CDI 1 eller 2, afsnit, delområde, skema og side).
Samspil	<ol style="list-style-type: none"> Ønsker barnet at blive hjulpet af sine omsorgspersoner? Kan barnet være aktivt med i lege som »borte-tit-tit« og »Nu kommer jeg og fanger dig«? Efterligner barnet handlinger og leger »lade som om leg« med sine dukker, biler...? 	<ol style="list-style-type: none"> CDI 1, II.B.2, s.210: kan børn 4 af 6, leg og rutinehandlinger. (18 mdr.) F.eks. leger »borte-tit-tit« CDI 1, II.C.2, s.213: ved 18 mdr. kan børn 10 af 17, handlinger med ting.(18 mdr.) F.eks. spiser med en ske. CDI 1, II.D.2, 216: Kan børn 1 af 13, lader som om hun/han er en forældre.(18 mdr.) CDI 1, II.E.2, s.219: Kan børn 7 af 15, imiterer andre voksenhandlinger (18 mdr.).
Kommunikation	<ol style="list-style-type: none"> Giver barnet udtryk for vilje og/eller protest enten verbalt eller ved brug af gestus og mimik? Kan barnet lide at eftersige ord som det lige har hørt? Kan barnet eftersige mindst 2 ord efter hinanden? 	
Opmærksomhed	<ol style="list-style-type: none"> Ser barnet på dig og holder øjenkontakt med dig, når du henvender dig til det? Ser barnet på dig såvel som på legetøjet, når det leger? Kan barnet koncentrere sig om leg i nogle minutter? 	
Sprogforståelse	<ol style="list-style-type: none"> Kigger barnet på noget som du peger på? Peger barnet på ting, som det gerne vil se på eller have fat i? Forstår barnet ord/fraser, som Hvad er det? 	<ol style="list-style-type: none"> CDI 1, I.D.2, s. 201: barnet forstår 105 ord, ved 18 mdr. CDI 1, I.B.2, s. 192: forstår børn 14 af 26 faste vendinger.
Sproglig bevidsthed	<ol style="list-style-type: none"> Reagerer barnet, når du taler stille til det bagfra? Er barnet interesseret, når du fortæller noget? Forstår barnet et »nej« og standser sin aktivitet? 	<ol style="list-style-type: none"> CDI 1, I.A.3, s. 186: reagerer 98,5% på nej ved 18 mdr.
Udtale	<ol style="list-style-type: none"> Lyder barnet som andre børn? Kan andre voksne end forældrene og pædagogerne forstå 25-50% af, hvad barnet siger? Anvender kaudervælsk til at fylde huller i talestrømmen? 	
Ordudvikling	<ol style="list-style-type: none"> Siger barnet ord, som f.eks. hej, tak, far, mad? Kan barnet udpege en ting blandt flere, hvis man f.eks. spørger »Hvor er bolden?« Kan barnet finde det billede, der passer til en konkret ting, f.eks. en bold med billedet af en bold 	<ol style="list-style-type: none"> CDI 1, I.D.10, s. 205: siger alle børn ord ved 18 mdr. og de laveste 15 % siger 14 ord. Eksemplerne er hentet fra CLEX . Hvad danske børn siger når de er 12 mdr.
Sætningsproduktion	<ol style="list-style-type: none"> Er barnet begyndt at sætte 2 ord sammen for at udtrykke sine tanker og behov? Er barnet begyndt at kombinere navneord og udsagnsord, til sætninger som f.eks. Hej far, Mig kommer? 	<ol style="list-style-type: none"> CDI 2, II.C.8, s. 273: ved 18 måneder kombinerer 30,8% af børnene ord og ved 24 måneder er det 89,6% af børnene der gør det. eksempler hentet fra Odense Tvillingekorpus'
Hukommelse	<ol style="list-style-type: none"> Virker det som om barnet har svært ved at finde ord, som normalt anvendes? Kan barnet eftersige to ord umiddelbart efter hinanden (ord uden sammenhæng; f.eks. Bil - Dukke)? Kan udføre 2 ords opfordringer (hent bilen)? 	

Langt de fleste oplysninger stammer fra den danske CDI undersøgelse (Bleses m.fl. 2007b) og henvisninger vil være til denne, med mindre andet fremgår. CDI 1 er CDI: ord og gestikulationer (8-20 mdr.) og CDI 2 er CDI: Ord og sætninger (16-36 mdr.). Med mindre andet fremgår, er det 15%-percentilen for alle, der er angivet.

risiko ved 18 måneder. 23 børn var »på grænsen« og af disse var 11 også »på grænsen« ved 18 måneder. Der er en signifikant korrelation mellem resultatet ved screeningen ved 18 måneder og testene ved 54 måneder. Men 4 børn, der var i risiko ved 54 måneder, var ikke synlige ved 18 måneder. Af de 11 børn, der var på grænsen ved 18 måneder, var der 5, der ikke var »på grænsen« igen ved 54 måneder. På baggrund af data konkluder Bruce, at ekspressive evner ikke er brugbare testområder, men det er de receptive evner derimod. Det vigtigste område til prædiktion er legeadfærd. Der er blandt andet en signifikant korrelation mellem »lade som om leg«⁸ og sproglige evner ved 54 måneder.

Vurdering af Bruce til prædiktion

Muligheden for at sætte ind tidligt er, efter Bruces mening, belæg for have fokus på tidlig prædiktion. »One of the advantages of early screening is that we can gain time in order to help parents to stimulate their child and to do this when the conditions for spontaneous development are optimal, instead of waiting until the delay has become manifest« (s.1094 (appendix), Bruce, 2007). Som hovedargumentet imod tidlig screening med henblik på prædiktion af senere vanskeligheder, fremhæver Bruce risikoen for en stigmatisering af børn, som ikke vil vokse fra afvigelsen.

Når man ud fra en videnskabelig vinkel forholder sig kritisk til Bruces resultater, bør man notere sig, at konklusionerne er draget på grundlag af en undersøgelse med et mindre antal deltagere og kun fra et afgrænset geografisk område. Derfor bør der laves forskning, som forholder sig kritisk til validitet og reliabilitet af undersøgelsesresultaterne, før man med større sikkerhed kan fastslå, om Bruces screeningsinstrument kan bruges til prædiktion af senere sproglige vanskeligheder. Undersøger man, hvilke af prædiktorerne for læsning (Elbro m.fl., 1998) Bruce medtager, vil man se, at flere af spørgsmålene beskæftiger sig med tidlige forudsætninger for fonologisk opmærksomhed. F.eks. om barnet er optaget af øjenkontakt, når der tales til det, og om barnet forstår og taler i ord/fraser. Vedrørende fonetisk repræsentation vurde-

res barnets lydskelneevne ikke, men til afdækning af distinkthed i barnets udtale formulerer hun det således: »Lyder hun/han som andre børn?«. Ordforrådet undersøges ikke nærmere i screeningsinstrumentet udover, at hun spørger om barnet forstår og bruger ord/fraser. At hun ikke går nærmere ind i ordforrådet kan måske hænge sammen med, at hun sammen med screeningen har ladet forældrene lave en SECDI, som i høj grad beskæftiger sig med ordforråd. Ordmobiliseringen og fonologisk hukommelse har Bruce ikke med i sit instrument. I undersøgelsen af danske vurderingsredskaber, har jeg fundet frem til, at flere (f.eks. EVA-testen) ikke medtager dette. Når Bruce ikke medtager førskriftsproglige kompetencer, kan dette forklares med, at skriftsproget ligger langt fra ZNU. Bruce redegør i sin sprogmodel (Bruce, 2007b) for, at skriftsproget læres fra ca. 5½-årsalderen. Hun kommer dog ikke ind på dette i selve undersøgelsen. Kikker vi alene på Elbros prædiktorer for dysleksi, er der mangler i Bruces screeningsinstrument, men hun fremlægger et nyt område, som kan anvendes til prædiktion; nemlig »lade som om leg«, da dette har høj korrelation med sproglige evner ved 54 måneder.

Danske sprogvurderingsredskaber

Danske børn tilegner sig sproget langsommere end børn med andre sprog. Også når man sammenligner med sprog, der er nært beslægtet med dansk, som f.eks. svensk. Dette skyldes, at vi sluger endelser og har en daglig udtale, som gør det vanskeligt for lytteren at skelne de enkelte lyde fra hinanden (Basbøll & Bleses, 2002, Karmiloff, 2002 & www.sdu.dk/cfb). Når tilegnelsen af dansk adskiller sig fra tilegnelsen af andre sprog, betyder det, at vi ikke uden videre kan adoptere forskningsresultater fra andre lande og forvente, at det forholder sig på samme måde for danske børns sprogtilegnelse. Derfor bør der ligge danske forskningsresultater til grund for de sprogvurderingsredskaber, der bruges i Danmark.

Flere undersøgelser viser, at der i dag bruges et meget stort antal forskellige tests i dansk børneaudiologopædi (Møller, 2005, Bleses m.fl., 2007c og Slott, 2008b). Kvaliteten af disse test er yderst svingende. F.eks. er mange oversættelser

af udenlandske tests uden danske normeringsstudier⁹. Ligeledes er validitet og reliabilitet ikke dokumenteret (Slott, 2008b).

Assesment og Cplols spørgeskemaer

Assesment (Baxter & Bylander, 2005) er oversat og tilpasset danske normer af 2 audiologopæder. Bylander (Bylander, 2008) henviser til, at den danske udgave af Assesment, er »undersat til dansk« (Bylander, 2008), da oversættelserne er sket på baggrund af de sparsomme danske normeringsstudier SITO¹⁰. Hvor der ikke var forskningsresultater, har Baxter & Bylander taget udgangspunkt i det, som audiologopæder på daværende tidspunkt anså for den danske norm. Assesment er oprindeligt udviklet af K.G. og McAfee, J.G (Baxter & Bylander, 2005).

Cplols spørgeskemaer er lavet af Audiologopædisk forening. På Cplols hjemmeside (www.cplol.eu) finder man bl.a. beskrivelser af barnets sproglige udvikling på forskellige alderstrin og spørgeskemaer. Det er skrevet sådan, at forældre og andre kan benytte sig af spørgeskemaerne. Det fremgår klart i forbindelse med spørgeskemaerne, hvornår man bør spørge en professionel til råds.

Analyse og vurdering af Assesment og Cplols spørgeskemaer

Der er en meget stor overensstemmelse mellem de sproglige områder, som de forskellige vurderingsredskaber undersøger. Der er også sammenfald i måden, de enkelte spørgsmål stilles på i de enkelte vurderingsredskaber. Assesment har flere spørgsmål vedrørende ordforrådet. Her stilles der spørgsmål til størrelsen af både det impressive og ekspressive ordforråd. Hverken Assesment eller Cplols spørgeskemaer beskæftiger sig med fonologisk hukommelse, før-skriftsproglige kompetencer eller ordmobilisering. I forbindelse med fonologisk repræsentation er der ingen spørgsmål til lydskelneevnen. Derimod har Assesment flere spørgsmål til distinkthed i udtalen, f.eks. om barnet udelader enkelte initiale konsonanter og endelser. Både Assesment og Cplol beskæftiger sig med tidlige forudsætninger for fonologisk opmærksomhed: »Nyder barnet at høre historie?« (Assesment, bilag 1 under opmærksomhed) og »Er

barnet interesseret, når du fortæller noget?«. Assesment medtager ikke »lade som om leg«, som Bruce finder af stor prædiktiv værdi. Men Cplol har dette område med.

Forskningsmæssige kriterier såsom validitet og reliabilitet kan ikke vurderes på baggrund af oplysningerne.

Delkonklusion

Bruce (Bruce, 2007) konkluderer på baggrund af sin undersøgelse, at ekspressive evner ikke alene kan sige noget om et barns senere sproglige kompetencer. Da evnen til »lade som om leg« har en stor korrelation med senere sproglige kompetencer, anser hun den som væsentligste prædikator for sproglige vanskeligheder. Af kendte prædiktorer for læse- og skrivevanskeligheder (Elbro, 1998) undersøger Bruce fonologisk opmærksomhed, distinkthed i udtale og i begrænset omfang ordforråd. Bruces screeningsinstrument indeholder ikke spørgsmål til afdækning af ordmobilisering, fonologisk hukommelse og før-skriftsproglige kompetencer. Screeningsinstrumentet kan med en vis sandsynlighed bruges til prædiktation af sproglige vanskeligheder. Men undersøgelsens størrelse taget i betragtning, kan der stilles spørgsmålstejn ved resultaternes validitet til at gælde for alle børn. Assesment og Cplols spørgeskemaer inddrager følgende sprogområder: fonologisk opmærksomhed, ordforråd (Assesment undersøger både det impressive og det ekspressive ordforråd) og distinkthed i udtale. Ingen af disse to vurderingsredskaber undersøger lydskelneevne, fonologisk hukommelse, før-skriftsproglige kompetencer eller ordmobilisering. Det er kun Cplol, der udover Bruce, ser på evnen til at lege »lade som om leg«. På baggrund af dette kan man konkludere, at ingen af de 3 vurderingsredskaber indeholder alle kendte prædiktorer for læse- og skrivevanskeligheder. Det er med baggrund i dette, at jeg har lavet et forslag til et nyt sprogvurderingsredskab til 1½-2-årige (figur 1).

Baggrund for nyt vurderingsredskab

Hvad bør medtages i et nyt vurderingsredskab? Bruce fremhæver i sine konklusioner, at den funktionalistiske tilgang til testning ikke har fokus på individet med problemer eller samtale-

partneren, men på interaktionen mellem dem.

Dette lægger op til en dynamisk¹¹ testform, frem for en statisk¹². TRAS kan som udgangspunkt benyttes på 2 måder (Epenakk m.fl., 2003). I den første observeres »barnet i dets naturlige omgivelser, uden at iagttageren griber ind« (s.16, Espenakk m.fl., 2003). I den anden metode ønsker man i en særlig testsituation at afdække hvor meget hjælp og hvilken slags hjælp, barnet har brug for, for at kunne udføre det, man ønsker at undersøge. Signe Sølund (Sølund, 2007 & Sølund, 2006), mener, at en tredje måde at anvende TRAS på giver mulighed for en dynamisk vurdering frem for test. I Sølunds metode observeres barnet i sin dagligdag, og observatøren indgår i dialog med barnet med det formål at få en større helhedsforståelse for barnet, dets relationer og barnets eventuelle vanskeligheder (Sølund, 2007 & Sølund, 2006). At TRAS kan anvendes til en dynamisk vurdering er en af grundene til, at jeg har valgt at bruge TRAS som model for opbygningen af mit forslag til sprogvurderingsredskab. Herudover er TRAS i dag meget anvendt i Danmark (Møller, 2005, Bleses m.fl. 2007c og www.eva.dk). Og sidst men ikke mindst er TRAS overskueligt i sin skematiske opbygning. En analyse og vurdering af TRAS til tidlig prædiktation af sproglige vanskeligheder vil jeg undlade, da TRAS først starter ved 2-3 år og derfor ikke ligger inden for min afgrænsning af tidlig prædiktation. Dog vil jeg påpege, at TRAS i forhold til Elbros prædiktorer ikke undersøger fonologisk hukommelse, ordmobilisering og lydskelneevne. TRAS har spørgsmål, der omhandler »lade som om« leg, som Bruce mener, er den vigtigste prædikator.

Udviklingen af et nyt sprogvurderingsredskab bør være evidensbaseret. Det vil sige, at det bygger på danske normer. Som tidligere beskrevet er tilegnelsen af sproget meget forskellig fra land til land. Normer fra andre lande kan derfor ikke uden videre overføres. Først med forældre-rapporterne (CDI) er der lavet store studier i danske børns sprogtilegnelse. CDI-rapporterne er danske udgaver af The MacArthur-Bates communicative development inventories tilpasset vores sprogs særlige kendetegn (Bleses m.fl.,

2007b). Ved hjælp af standardiserede spørgeskemaer (forælder-rapporterne) har man indsamlet data om over 6000 danske børns kommunikative udvikling, fra de er 8 måneder, til de er 36 måneder. Metodens validitet og reliabilitet er nøje undersøgt (Bleses m.fl., 2006 & Bleses m.fl., 2007a), og undersøgelsens resultater anvendes som normer. Blandt andet er sprogvurderingen blevet til på baggrund af resultaterne i CDI (Bleses m.fl., 2006). Hovedvægten i CDI ligger på ordforråd (impresivt og ekspresivt), men også brug af handlinger og sætningsopbygning undersøges. CDI's resultater er først og fremmest af kvantitativ karakter, og undersøgelser af CDI til prædiktation er kun beskrevet i forhold til ordforråd. Det beskrives, at CDI »måler på ordforrådet, hvis udvikling er kendt for at korrelere med den generelle sprogudvikling og den senere læseudvikling«(s. 13, Bleses m.fl., 2006).

Forslag til sprogvurderingsredskab til 1½-2 år

Spørgsmålene er udformet på baggrund af formuleringerne i Bruce, Assessment og Cplols spørgeskemaer. På baggrund af Elbros prædiktorer for dysleksi er følgende sproglige områder medtaget: fonologisk opmærksomhed (f.eks. Kommunikation nr. 2 og Sproglig bevidsthed nr. 2), ordforråd (Sprogforståelse nr. 3, Ordudvikling nr. 1, 2 og 3 og Sætningsopbygning nr. 1 og 2) og fonologisk hukommelse (Kommunikation nr. 3). Lydskelneevne er medtaget under sproglig bevidsthed og for at kunne få ordmobilisering med har jeg lavet et ekstra område: hukommelse. Det sidste sprogområde, som ikke er medtaget, er før-skriftsproglige kompetencer, da dette ikke er i barnets nærmeste udviklingszone, som beskrevet tidligere. Spørgsmålene er udformet således, at der anvendes eliciteringsstrategier, der kan benyttes af 1½-2årige børn. Evidens er hentet i resultaterne fra den danske CDI-undersøgelse (Bleses m.fl., 2007b) og i Odense Tvillingekorpus (Hansen, 2008 og Basbøll & Bleses, 2002). Når man anvender tal fra CDI, er det vigtigt at være opmærksom på de store individuelle forskelle. Bleses m.fl. (Bleses m.fl., 2007b) anbefaler, at 15%-percentilen bruges som delelinje således, at et barn, der ligger over 15%-percentilen, vurderes alderssvarende, og et barn under 15%-percentilen vurderes som ikke

aldersvarende. Det er også denne metode, der anvendes i sprogvurderingen (sprogvurderingen, 2007). Der gøres opmærksom på, at mit forslag til sprogvurderingsredskab ikke er yderligere videnskabeligt verificeret, dvs. validitet, reliabilitet mm. ikke er undersøgt.

Arbejdet med tidlig prædiktion i daginstitutionen

I dag findes der bøger med forslag til sprogstimulerende aktiviteter, som kan bruges i forbindelse med TRAS og sprogvurderingen (Bylander & Thomsen, 2008). Disse kan med lidt tilpasning også bruges til børn i alderen 1½-2 år. F.eks. kan sprogpøser (Bylander & Thomsen, 2008, s. 22) bruges til børn i alderen 1½-2 år ved at bruge en lille kuffert og eksempelvis lægge dyr i. Børnene skiftes til at banke på kufferten og se, hvilke dyr der er. Barnet må så vælge et dyr. Der snakkes om dyret, navn, lyde mm. Men tager man udgangspunkt i Vygotskys grundholdning om, at barnet kan mere med hjælp af andre (ZNU), må det være i hverdagens samvær, at den største mulighed for påvirkning af børnenes sprog ligger (Clausen & Nielsen, 2004). Hagtvæt (Hagtvæt, 2004) beskriver det således, at pædagogen skal hjælpe på en måde, hvor hun gradvis lader barnet løse mere og mere selv. Dette vil medføre, at »barnet kan gøre det alene i morgen, som det i dag kan gøre i samarbejde med andre«. (s. 44, Hagtvæt, 2004). Derfor er de voksnes rolle yderst vigtig, når vi ser på tidlig prædiktion af sproglige vanskeligheder, da det netop er i samspillet med andre, at barnet udvikler sine sproglige kompetencer. Man kan bruge ZNU i praksis ved at hjælpe børnene ved at lege »lade som om leg«: når et barn giver dig en leggetøjskop, kan du spørge »Har du lavet kaffe til mig? Tak skal du ha'« og lade som om, du drikker af koppen. Barnet vil hurtigt blive interesseret i at imitere din handling og dermed tage det første skridt mod at lege »lade som om leg« selvstændigt.

Konklusion

Muligheden for tidlig indsats er, sammen med risikoen for, at barnet senere kan få læse- og skrivevanskeligheder, de vigtigste argumenter for at sprogvurdere børn i alderen 1½-2 år. Bru-

ce har sandsynliggjort, at hendes screeningsinstrument kan prædiktere, hvilke børn i 1½-2-års alderen, der er i risiko for at udvikle sproglige vanskeligheder. Hun har i sin forskning fundet frem til, at »lade som om leg« er en vigtig prædiktor (Bruces, 2007)

Med forskning i forudsigelse af læse- og skrivevanskeligheder (Elbro, 1998) fremlægges en række sproglige områder, som bør medtages i vurderingen af børns sprog med henblik på prædiktion. De undersøgte vurderingsredskaber til børn i alderen 1½-2 år (Bruce, 2007, Assessment og Cplols spørgeskemaer) medtager kun nogle af disse sproglige områder. Alle undersøger ordforråd, fonologisk opmærksomhed og distinkthed i udtale. Ingen af dem beskæftiger sig med fonologisk hukommelse, ordmobilisering, før-skriftsproglig kompetence og lydskelneevne.

Der er redegjort for, at det på baggrund af den nyeste forskning er muligt at lave et sprogvurderingsredskab til tidlig prædiktion af sproglige vanskeligheder til 1½-2-årige, der medtager størsteparten af de sprogområder, der kan anvendes, og et forslag til et sådan er udarbejdet.

Perspektivering

Der er ikke meget, der tyder på, at screening af alle 1½-2-årige er nært forestående. Der er politiske vinde, som peger mod en tidligere indsats end tidligere. Men som Dorthe Bleses skriver: »Indførelsen af sprogvurderingen af treårige vil formodentlig (og forhåbentligt) få en positiv indflydelse på indsatsen for børns sprogtilegnelse i Danmark« (s. 38, Bleses m.fl., 2007c).

Forskerne fra Center for Børnesprog (CfB) tilkendegiver nogle af deres ønsker til fremtiden (Bleses m.fl., 2007c). De ønsker med baggrund i sprogvurderingsresultater at tegne et klart billede af danske børns sprogtilegnelse.

Marlene Slott fra CfB arbejder med at udvikle et nyt vurderingsredskab på baggrund af normerne fra den danske CDI. Dette arbejde er endnu ikke færdigt, men dets betydning for dansk børneaudiologopædi bliver spændende at følge. Nærmere bearbejdning af CDI-resultaterne, f.eks. hvad påvirker sprogtilegnelsesprocessen og hvordan, er noget af det, som forskerne skal til at beskæftige sig med (Bleses m.fl., 2007b). I

denne forbindelse bliver det spændende at følge med i forskning i anvendelsen af CDI til tidlig prædiktation af senere sproglige vanskeligheder. Dorte Bleses har, forelagt mit spørgsmål, udtrykt stor lyst til at undersøge dette nærmere (Bleses, 2008). Så et er sikkert: den danske forskning i tidlig prædiktation er kun i sin spæde start. Afslutningsvis skal det nævnes, at sprog vurderingsredskabet i 2009 skal afprøves i nogle daginstitutioner med det formål at afdække, om pædagoger finder redskabet anvendeligt.

*Af Nana Marie Pedersen,
kommende tale-hørelærer*

Noter

- 1 Gold standard: en test som er fuldstændig dækkende, dvs. testens validitet og reliabilitet er gennem forskningsundersøgelser bevist fuldstændig dækkende til afdækning af sproglige vanskeligheder. Validitet: den sikkerhed, hvormed en test måler det, man har til hensigt at måle. (Psykologisk pædagogisk ordbog, 1991). Reliabilitet: pålidelighed. (Fremmedordbogen, 1966)
- 2 TRAS: Registreringskema, Post & Katlev, 2003, håndbog (Espenakk m.fl., 2003) og vejledning (Thomsen, ?)
- 3 (Reynell, 1983)
- 4 Sprogvurderingen, 2007, (herefter kaldet sprogvurderingen).
- 5 (Bangs m.fl.)
- 6 Cplol's questionnaire, www.cplol.eu.
- 7 SECDI: svensk CDI undersøgelse. CDI uddybes nærmere i afsnit 7.
- 8 Lade som om leg: symbolleg.
- 9 Normeringsstudier: studier som har til formål at fastsætte en norm. Dvs. en norm for inden for hvilket aldersspænd, at børn kan en given ting, f.eks. sige det første ord.
- 10 SITO: eftersigelsestest af enkeltord, standardisering på Fyn 1973 (SITO).
- 11 Dynamisk testform: Testform som ligger vægt på kvalitative data, tager udgangspunkt i hermeneutiske helhedssyn (man må forstå enkeltdele for at forstå helheden og omvendt). Barnet testes i en så velkendt situation som muligt. Målet med dynamisk testninger at afdække hvordan kan man hjælpe barnet videre i sin udvikling.
- 12 Statisk testform: Testform der ligger vægt på kvantitative data, barnet testes i en særlig testsituation. Målet med den statiske test er at undersøge om barnet opfylder normen.

Litteraturliste

Primær litteratur:

- Basbøll & Bleses (2002), Hvordan lærer danske børn sproget?, *Humaniora*, nr. 2, 2002
- Baxter & Bylander (2005), Baxter, A. og Bylander, H.: Assessment (oversættelse af Shipley, K.G. og McAfee, J.G.: Assessment in speech-language pathology, 1998).
- Bleses & Madsen (2007), Bleses, D. og Madsen, T.O.: Hvordan gør de det? I Dansk, kultur og kommunikation af Mikkelsen, P. og Holm-Larsen, S., Krogs Forlag
- Bleses m.fl. (2006), Bleses, D., Vach, W., Worm, T. og Møller, M.K.: Sprogscreening af 3-årige børn, *Tale-Høre-Nyt*, nr. 4, 2006
- Bleses m.fl. (2007a), Bleses, D., Vach, W., Worm, T. og Møller, M K: Kan forældre vurdere deres børns sprog?, *Læsepædagogen*, nr. 3, 2007
- Bleses m.fl. (2007b), Bleses, D., Vach, W., Wehberg, S., Faber, K. og Madsen, T.O.: Tidlig kommunikativ udvikling – værktøj til beskrivelse af sprogtilegnelse baseret på CDI-forælderundersøgelser af danske normalhørende og hørehæmmede børn, Syddansk Universitetsforlag. Bilag: CDI: Ord og gestikulationer (8-20 måneder) & CDI: Ord og sætninger (16-36 måneder)
- Bleses m.fl. (2007c), Bleses, D., Forrestal, K., Månsson, H. og Slott, M.: Sprogvurderingens betydning for logopædisk praksis, *Tale-Høre-nyt*, nr. 4, 2007
- Bruce (2007a), Bruce B.: Problems of language and communication in children - Identification and intervention. Lunds Universitet.
- Bruce (2007b), Bruce, B. : Språk- och kommunikationsproblem hos barn, hur upptäcks de ogh hur kan vi hjälpa?, Forelæsning på CVU-Stork, okt. 2007.
- Bylander (2008), Bylander, H.: Undervisning på Børns sprogtilegnelse, CVU-Stork, 21. april 2008.
- Cplol, Comite Permanent de Liaison des Orthophonistes et Logopedes de l'Union Europeenne, Questionnaire, www.Cplol.eu (12.05.2008)
- Elbro m.fl. (1998), Elbro, C., Borstrøm, I. og Petersen, D.K.: Predicting dyslexia from kindergarden: The importance of distinctness of phonological representations of lexical items, *Reading Research Quarterly*, vol. 33, No. 1, 1998
- Hagtvet (2004), Hagtvet, B.E: Sprogstimulering. Tale og skrift i førskolealderen. Alinea
- Karmiloff (2002), Karmiloff, K. & Karmiloff-Smith, A.: Barnets veje til sprog, Nordisk Forlag A/S.
- Møller (2005), Møller, M.K.: Testmaterialer i dansk børnelogopædi, Dansk audiologopædi, dec. 2005

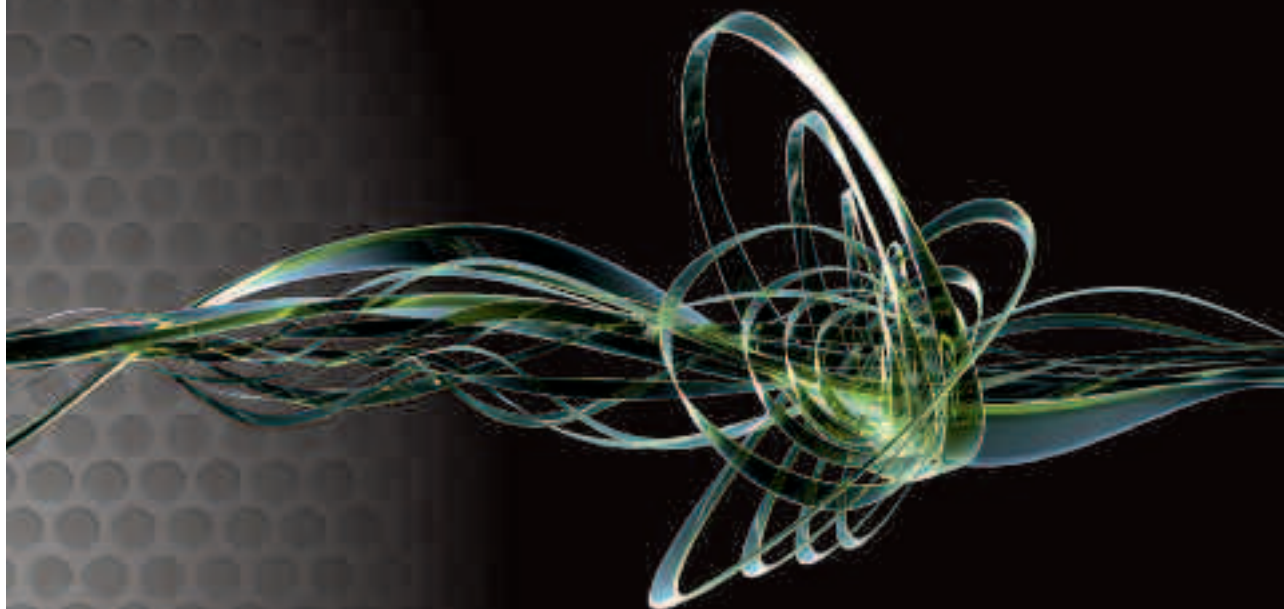
Sekundær litteratur:

- Bangs m .fl.(uden årstal), Bangs, T., Mildrend, B.F., Chomsky, C. Lenneberg, E. & Menyuk, P.: EVA 2 års tale screening, Special-pædagogisk forlag.
- Bleses (2008), Bleses, D.: Sprog vurderingsmaterialet til 3-årige, Præsentation fra seminar om sprogtest i Lingvistkredsen, København (KU), 26.02.2008 (findes på www.sdu.dk/cfb).
- Bylander & Thomsen (2008), Bylander, H. og Thomsen, I.B.: SOL, Sprog og leg, Special-pædagogisk forlag.

- Clausen & Nielsen (2004), Clausen, P. og Nielsen, A.: Kan man spise huller? - Børns sprog, opmærksomhed og hjerne i en læringskultur. Århus Kommune.
 - Danielsen (1996), Danielsen, E.: Vygotsky – psykologiens Mozart. Introduktion til L.S. Vygotsky og den kulturhistoriske skole, Dansk Psykologisk Forlag.
 - Espenakk m.fl. (2003), Espenakk, U., Frost, J., Solheim, R.G., Hansen, Å.K., Færevaa, M.K. Grove, H. og Løge, I.K.: TRAS Tidlig Registrering Af Sprogudvikling – en håndbog. Special-pædagogisk forlag.
 - Folkeskoleloven (2000), Undervisningsministeriet: lov om folkeskolen nr. 730 af 21. juli 2000
 - Fremmedordbogen (1966), Brüel, S.: Gyldendals fremmedordbog, Gyldendal.
 - Fremmedordbogen (1985), Holmberg, B.H.: Politikens fremmedordbog, Politikens Forlag.
 - Fælles mål (2003): Undervisningsministeriet, Fælles mål faghæfte 25, Børnehaveklassen, Undervisningsministeriet.
 - Hansen (2008), Hansen, K.L.: Tidlig sætningsdannelse, Undervisning og handouts fra Børns sprogtilegnelse, CVU-Stork, 5. maj 2008.
 - Mikkelsen & Holm-Larsen (2007), Mikkelsen, P. & Holm-Larsen, S. (red.): Dansk, kultur og kommunikation, Krogs Forlag.
 - Månsson (2003), Månsson, H.: LEA – en pædagogisk beskrivelsesmodel, Systime Academic, 2003
 - Nettelbladt & Salameh (2007): Nettelbladt, U. og Salameh, E.: Språkutvikling och språkstörning hos barn, Studenterlitteratur.
 - Niedersøe m.fl.(2006): Niedersøe, J., Madsbjerg, S., Frost, J. og Sørensen, P.M.: Det tidlige sprogs betydning for læseindlæringen, Talepædagogen, nr. 1, 2006
 - Post & Katlev (2003), Post, P. og Katlev, J.: TRAS Tidlig Registrering Af Sprogudvikling skema til vurdering af sprogudvikling hos børn. Specialpædagogisk forlag.
 - Psykologisk pædagogisk ordbog (1991): Hansen, M., Thomsen, P. & Varming, O.: Psykologisk pædagogisk ordbog, Gyldendal.
 - Pædagogiske lærerplaner(2004): Socialministeriet: L 124 forslag til lovændring om social service (pædagogiske lærerplaner i dagtilbud til børn). Socialministeriet.
 - Reynell (1983), Reynell, J.K.: Sprogudviklingsskalaer, Dansk psykologisk Forlag.
 - Reusch (2006), Reusch, S.: Kortlægning af PPRs opgaver over for børn i alderen 0-6 år i perioden 1/1- 31/12 2005, Uni-c.
 - SITO (?): (Udgået) Forfatter ukendt: SITO, Specialpædagogisk forlag. Kilde: www.humaniora.sdu.dk/boernesprog/DK/udv/doctest_beskrivelser.pdf (13.05.2008)
 - Slott (2007), Slott Nielsen, M.: handouts fra undervisningen på CVU- Stork, sep. 2007
 - Slott (2008a), Slott, M.: handouts fra besøg på Cfb, SDU, april, 2008 (findes på Cfb's hjemmeside under Ålborg 23.04.08)
 - Slott (2008b), Slott, M.: Oplæg om udviklingen af et dansk vurderingsinstrument, Cfb, SDU, april 2008
 - Sprogvurderingen (2007): Ministeriet for familie- og forbrugeranliggender, Sprogvurderingsmateriale til 3-årige, Ministeriet for familie- og forbrugeranliggender.
 - Sølund (2007), Sølund, S.: TRAS Tidlig Registrering Af Sprogudvikling, Uden Udgifter.
 - Sølund (2006), Sølund, S.: Dynamisk Testning, afgangsprojekt CVU-Stork
 - Thomsen (2003), Thomsen, I.B.: TRAS – vejledning
- Hjemmesider:**
- www.alf.dk :Audiologopædiforeningen. (12.05.2008).
 - www.cplol.eu : Samarbejdskomiteen for logopæder i EU. Her findes oversiger over børns sproglige udvikling på mange sprog og spørgeskemaer til vurdering af samme lavet af de enkelte fagfolk fra de enkelte lande, i Danmark er det (Audiologopædiskforening, alf). (12.05.2008).
 - www.dpf.dk: Dansk Psykologisk Forlag, forhandler bl.a. testmaterialer til undersøgelse af kognitiv- og sproglig udvikling (12.05.2008).
 - www.eva.dk: Danmarks Evaluerings Institut, her findes mange forskellige typer evalueringsrapporter. Bl.a. Kommunernes implementering af lovkravet om obligatorisk tilbud om sprogvurdering til alle tre-årige. (12.05.2008)
 - www.FTHF.dk: Foreningen af tale-hørrelærere i folkeskolen, udgiver bl.a. tale-høre-nyt. (12.05.2008).
 - www.ordbogen.com: Ordbøger på Internettet. (12.05.2008).
 - www.oi.dk: ordblindeinstituttet. (13.05.2008)
 - www.sdu.dk/cfb: Center for børnesprog, Syddansk universitet. (12.05.2008).
 - www.social.dk: Velfærdsministeriet (tidligere ministeriet for familie og forbrugeranliggender), her ligger materialet vedrørende sprogvurderingen af 3-årige. (12.05.2008).

Oticon ♦ Dual

Lad ikke nogen fortælle dig,
at det er bedre at vente

**At få høreapparater handler ikke om at blive gammel ...
det handler om at være klog**

Lad ikke nogen fortælle dig,
at du ikke kan se tv eller tale i
mobiltelefon som alle andre.

Dual fås med et smart
ekstra-udstyr kaldet
Streamer, som hjælper
dig med at få mest muligt
ud af den moderne livsstils
teknologi.

Streamer gør bogstaveligt
talt dine Dual-apparater til
et lille håndfrit headset,
som sender lyd trådløst
direkte ind i dine ører.

Slut dit fjernsyn, din mobil-
telefon, mp3-afspiller,
computer eller et hvilket
som helst andet Bluetooth-
kompatibelt udstyr til
Streamer.

Med Streamer kan du skifte
fra at lytte til musik til at
besvare et telefonopkald bare
ved at trykke på en knap.
Streamer fungerer også
som fjernbetjening for Dual,
så du kan ændre lydstyrke
eller skifte lytteprogram
utrolig nemt.

www.oticon.dk

oticon
PEOPLE FIRST

LSVT - Lee Silverman Voice Treatment

Af Maja Dal

LSVT er en veldokumenteret og evidensbaseret metodik til undervisning/træning af personer med Parkinsons sygdom. Siden 1993 har der været afholdt certificeringskurser rundt om i verden, men herhjemme er den ikke særlig anvendt. Er LSVT en metode der kan anvendes i Danmark?

I denne artikel vil jeg fortælle om metoden og komme med nogle bud på dens anvendelighed.

Med støtte fra Lingvistisk – Logopædisk Studielegat og Victor & Vibeke Blochs legat fik jeg mulighed for i juli 2008 at deltage i en LSVT LOUD Training and Certification Workshop i Irland. På kurset deltog der logopæder fra Irland, England, Frankrig, Sverige, Island og undertegnede fra Danmark. Tak for legaterne der gav mulighed for at deltage på dette intensive og spændende kursus.

For at kunne tillade sig at anvende metoden og kalde sig LSVT underviser, skal man have deltaget i et kursus og derefter godkendes (certificeres) fra LSVT Foundation.

Metoden blev udviklet tilbage i 1986, hvor Loraine Ramig kom i kontakt med Mrs. Lee Silverman, en dame med Parkinsons sygdom. Hun sad i kørestol, og familien kunne ikke høre eller forstå hendes tale. Dette store ønske fra både familien og klienten blev grundlaget for det, der i dag betegnes som LSVT. I dag er der logopæder i mere end 41 lande, der er certificerede til at anvende metoden.

Der er skrevet mange artikler om de resultater, som Lorraine Ramig og Cynthia Fox har opnået

med udviklingen og anvendelsen af metoden (se litteraturlisten).

Målet for ethvert LSVT forløb er at opnå en funktionel stemmestyrke og taleforståelighed. Niveauet for målet er dog afhængigt af sygdomsstadiet ved undervisningsstart, således at der måske kun opnås taleforståelighed og –styrke for ganske korte ytringer ved de meget svære sygdomsstadier, mens det er rimeligt at stille forventning om større forbedringer ved de lettere sygdomsstadier.

Et LSVT forløb er et intensivt forløb. Altid udført som individuel undervisning. Et forløb består af 4 gange undervisning om ugen i 4 uger. Dvs. klienten skal undervises i alt 16 gange af 1 time pr. gang. Til hver undervisningstime er der et helt fast sæt af øvelser, der skal gennemarbejdes, opmåles og repeteres. Indholdet er således meget fast, og der sker hele tiden mange repetitioner dels i hver øvelse, fra øvelse til øvelse og fra time til time.

En time med LSVT giver ikke mulighed for fri samtale og forklaringer. Ideologien bag metoden er, at klienten ikke skal forstå med hjerne, men føle og fornemme med kroppen. Instruktøren skal derfor, i stedet for at forklare en øvelse, bede klienten om at gøre efter og straks derefter iværksætte sin forevisning med efterfølgende repetitioner fra klienten. Derved vil intensiteten i træningen for klienten hele tiden være meget høj, og muskulaturen blive styrket.

Fokus er på fonationen. Der skal hele tiden søges mod så høj en intensitet i undervisningen som muligt. Dvs. at klienten arbejder med konstant anstrengelse og derved opnår en øget kraft på stemmen. Metoden er udviklet direkte rettet mod personer med Parkinsons sygdom, men også andre progredierende neurologiske li-

delser har vist sig at have gavnlige effekt af undervisning efter LSVT metoden.

Ud over undervisningen skal klienten selv træne videre, svarende til 1 time de dage, der har været givet undervisning, samt 2 gange 1 time de dage i perioden, hvor der ikke undervises.

De mange undersøgelsesresultater fra LSVT Foundation viser alle, at der er god effekt af metoden. Især er det værd at bemærke, at der også ses effekt af undervisningen 6 måneder efter undervisningsophør.

Hvorfor har vi så ikke anvendt metoden herhjemme? Mange har læst artiklerne og kender metoden af omtale. I faglige debatter siger mange, at de arbejder LSVT inspireret. Men egentlig er dette forkert, påpeges det i kursusmaterialet, for LSVT kan kun gøres på én måde. Nemlig den måde, der har vist sig at have effekt. Hvis træningstiden nedsættes, intensiteten ændres - selv med tilsvarende forlængelse af periode mm., opnås der ikke den samme målbare effekt af øvelserne. Det er ganske enkelt ikke muligt at kalde sine metodik for LSVT, hvis ikke den sker fuldstændig efter forskriften mht. intensitet og længde. Der kan ikke 'springes' en dag over.

Umiddelbart er det indlysende, at undervisning på en måde, hvor der er et meget stort antal repetitioner, faste lektionsindhold mm. ikke er helt foreneligt med dansk undervisningstradition. Ligesom det næsten kan føles uetisk at sige til en klient: »gør som jeg gør« uden at forklare baggrunden for det.

Endelig er der det rent organisatoriske mht. planlægningen af et LSVT-forløb. Det kan være meget vanskeligt at finde tider i årsplanen på undervisningsinstitutioner, hvor det er muligt at undervise så intensivt og kontinuerligt, uden at komme ud i store planlægningsmæssige vanskeligheder i forhold til de øvrige undervisningsforpligtelser samt møder, kurser, fridage mm., som enhver logopæd på taleinstitutter og kommunikationscentre er underlagt.

Jeg har selv haft mulighed for at gennemføre et LSVT-forløb for en 50-årig mand med Parkin-

sons sygdom. Han var i erhverv, men havde kommunikative vanskeligheder, der påvirkede hans arbejdsevne.

Før undervisningens påbegyndelse havde han en VHI-score¹ på 86, og lige efter forløbet scorede han sit VHI til 21, ligesom hans selvoplevede talehandicap var rykket fra gruppen: 'Severe' til 'Normal'. Den målte fonationslængde var ved undervisningens begyndelse målt til 9,9 sek. og ved afslutningen af forløbet 40,6 sek. (normal fonationstid er ca. 30 sek.).

Ligeledes oplevede klienten en styrkelse af sit selvværd. For ham var det succesoplevelser, når f.eks. kolleger gav ham positive tilbagemeldinger mht. ikke at skulle bede om gentagelser, og på hjemmefronten fortalte både teenagebørn og hustru, at hans stemme var blevet mere klangfuld og maskulin. Hvilket var meget motiverende faktorer for at opretholde det høje selvtræningsniveau.

Det må forventes, at der i tiden efter undervisningsophør vil ske et fald i præstationen, men da klienten har en score, der er over forventeligt/normalt, forventer han samtidig, at han ved at fortsætte med at selvtræne vil have en langtidseffekt af undervisningen. Dette vil forhåbentlig kunne ses, når han snart skal til opfølgingsamtale.

*Talekonsulent Maja Dal,
Dal-logopædisk klinik*

Note:

1 VHI: Voice Handicap Index. Klienten blev undervist på dansk, men scoringen blev foretaget i den engelske udgave af materialet, der senere er blevet oversat af Steen Fibiger et al. og Odense Universitetshospital.

Litteratur:

- Fox, C.; Ramig, L. et al.: *Speech treatment for Parkinson's disease* NeuroRehabilitation 20 (2005) p. 205-221.
- Fox, C.M.; Morrison C. E.; Ramig, L. O. et al.: *Current Perspectives on the Lee Silverman Voice Treatment (LSVT) for Individuals With Ideopathic Parkinson Disease* American Journal of Speech-Language Pathology (2002) Vol. 11 p. 111-123.

Hvilket høreapparat er både diskret, elegant og smart?

TEK)))
trådløs
fjernbetjening

Life er et
trådløst
høreapparat

Det er Siemens Life.

Diskret. Den tynde lydslange giver en næsten usynlig tilpasning, som du kan afprøve med det samme. Den åbne ørørrop sidder behageligt i øret.
Elegant. Blandt de mange spændende designs finder du let ét der passer til din personlighed.
Smart. Life er fyldt med Siemens fordele, som automatisk dæmper støj og fremhæver tale.
Få tilsendt mere information: Ring 63 15 40 00. www.siemens.dk/horelse

Answers for life.

SIEMENS

Malin Holmberg

Oversættelse: Lise Marie Nyrop

HELP

For voksne med ordblindhed

Holmberg English
Learning Program
Niveau A - B

Special-Pædagogisk Forlag 2008
CD med skolelicensvilkår
Kr. 950,00 inkl. moms

Denne senest udkomne del af det samlede HELP materiale er *intet mindre end genial!* Der er naturligvis tale om Lise Marie Nyrops oversættelse af Malin Holmbergs meget anbefalelsesværdige engelskprogram for voksne med ordblindhed.

Ligesom lærervejledningen havde flere tekniske forbedringer i forhold til den oprindelige svenske udgave, er denne del også væsentligt forbedret. Forandringerne er primært af grafisk karakter, dvs. der nu er tale om et materiale med et langt mere professionelt udseende, som samtidigt er blevet lettere at arbejde med både for kursist og lærer. Der er en lækker farveforside efterfulgt af indholdsfortegnelse, og alt materialet på cd'en har en sidefod med sidetal og anden relevant information (som mangledes i den svenske udgave).

Læreren kan nu sidde ved sin pc og printe alt materialet ud direkte til skolens bedste kopimaskine med forhullet papir. Det er en fordel, hvis man har mulighed for at printe forsiderne i farver.

Desværre er der – ligesom i lærervejledningen - overført en del tastefejl mm. direkte fra den svenske til den danske udgave. Det er fx komplet unødvendigt at printe ikke mindre end 17 sider ud af 57 fra Facit til niveau A. Det bør den enkelte lærer være opmærksom på (se evt. hvilke sider, der er unødvendige at printe samt andre tips i Facebookgruppen »HELP entusiastene«). Diskriminationsøvelserne og niveau-test kunne også med fordel være samlet i én mappe, for at spare tid og papir (farveforsider).

Denne del af programmet får også mine varmeste anbefalinger, der findes simpelthen ikke et bedre materiale til målgruppen på det danske marked, FLOT opsætning!

Dorte B. Gørtz
Ordblindelærer
VUC Roskilde

Malin Holmberg

Oversættelse: Lise Marie Nyrop

HELP

For voksne med ordblindhed

Holmberg English
Learning Program
Lærervejledning

Special-Pædagogisk Forlag 2008
168 sider, inkl. cd: HELP
Kursusforberedelse
Kr. 350,00 inkl. moms

Dette er et fantastisk materiale, der er udviklet af Malin Holmberg på basis af de seneste årtiers forskning i dysleksi og har fokus på det engelske sprogs fonologiske og ortografiske strukturer.

Materialet er endelig blevet oversat til dansk og den danske udgave er væsentligt lettere og mere tilfredsstillende at arbejde med pga. den medfølgende cd, hvorfra al kopiering til kursisterne foregår. I den første danske udgave er der desværre ingen sidetal og markering af, hvor de enkelte sider fra cd'en kommer. Den anke er videresendt, så jeg håber, det bliver rettet i den næste udgave.

Materialet består af 6 niveauer, A-F, og arbejder med et ordforråd på 2.500 almindelige engelske ord. Det bygger på de fonologiske principper, og ordene er nøje udvalgt mht. vokallyd, stavelsestype, ordlængde og antal lyd. Lærervejledningen er grundig og let at følge, og forberedelses-cd'en indeholder yderligere øvelser, tests, mindmaps osv. Der er tale om et meget struktureret materiale med en trinvis progression.

HELP er ikke tænkt som et begyndermateriale. Heller ikke som et komplet engelskkursus, men et læse- og stavemateriale for voksne med dysleksi. Hovedprincipperne er en multisensorisk tilgang, langsom progression fra grunden og overindlæring. Netop derfor anvendes farvekodede, magnetiske tavlekort til at illustrere det, ordblinde generelt har allersværest ved, nemlig koblingen mellem lyde og bogstaver. Kort fortalt bliver sproget splittet op i de mindste enheder, fonemer, for derefter at blive samlet igen, lyd for lyd, til ord. Metoden »tapping«, hvor de enkelte lyde udtales samtidig med, at fingrene trykkes sammen, opleves af mange kursister som en ren øjenåbner, og mange er i stand til at overføre disse teknikker til læsning og stavning i andre fag. Grammatik og morfemtræning kommer, så at sige, ind ad bagdøren, efterhånden som kursisterne begynder at se mønstre, de ikke tidligere har tænkt over.

Man må dog påregne en del tid til forberedelse (kopiering, laminering, tilskæring, påsætning af magnetstrimler, samling i mapper, grundig gennemlæsning og evt. afprøvning af materialet osv.), inden man er klar til start. Det er vigtigt med en god, stor magnetstavle, gerne en med sider, der kan slås ud, så flere kursister kan arbejde ved tavlen samtidigt. Der skal bruges farvet papir, mapper til kursisterne, farveblyanter og æsker eller lign. til at opbevare de forskellige remedier, så man ikke mister overblikket. Men så snart forarbejde er gjort, er HELP intet mindre end fantastisk at arbejde med både for kursister og lærere, og vigtigst af alt DET VIRKER!

Ud over lærervejledningen med HELP kursusforberedelse på cd kommer der yderligere 4 cd'er: HELP Niveau A-B, HELP Niveau C-D, HELP Niveau E-F og HELP indtalte diktater Niveau A-F.

Dorte B. Gørtz
Ordblindelærer
VUC Roskilde

Bente Sidenius

Sproget og Barnet

*Forlaget Frydenlund 2009
200 sider. 249 kr. incl. moms*

Bogen handler, som titlen siger, om sproget og barnet. Fokus er på barnets tilegnelse af sprog og på de voksnes rolle i forhold til barnets sproglige udvikling. I bogens første to kapitler gennemgås barnets generelle og sproglige udvikling. Der er et afsnit om sprogbrug og nogle afsnit, som omhandler voksnes rolle og ansvar i forhold til barnets sproglige udvikling. Særlig opmærksomhed er viet til tosprogede børns dansktilægnelse.

Målgruppen for bogen beskrives i indledningen som alle, der har med små børn at gøre. Indholdsmæssigt er den dog mest rettet mod dem, som arbejder professionelt med småbørn, altså pædagoger. Talehøre-pædagoger kan læse med, men vil sikkert ikke finde meget nyt.

De faktuelle afsnit om generel og sproglig udvikling indeholder god information til den, som ikke tidligere har læst ret meget om disse temaer. Det kan dog undre efter hvilke principper informationerne er udvalgt. Der er således et kort afsnit om stammen, men ikke om andre tale/sprogvanskeligheder.

I afsnittet om tosprogede kan fremhæves et afsnit med et godt debatoplæg om, hvad det egentlig vil sige at være tosproget.

Fra dette afsnit og i resten af bogen er der en god blanding af faktuel information og subjektive beskrivelser og vurderinger af voksnes rolle i forhold til barnets sprogtilægnelse. Der gives mange eksempler på, hvad voksne ikke bør gøre og sige i kommunikationen med børn, og der gives forslag til, hvad den voksne hellere bør gøre.

Flere steder i bogen giver forfatteren udtryk for stor bekymring over den testkultur, der er godt på vej ind i institutionerne,

Især i første del af bogen, men også i senere afsnit, ville en ekstra re-

digering af teksten have gjort den betydeligt mere læsevenlig. Der mangler således visse steder sammenhæng mellem overskrift og indhold i afsnittene. F.eks. handler afsnittet *Miljøfaktorer* primært om motorik, mens afsnittet *Motorik* mest handler om opmærksomhed og kompetencer.

Bogen kan bedst anvendes af fagfolk så som pædagoger, der har lyst til at lade sig provokere. Idet sprogvurdering nu er obligatorisk i institutionerne, kan det være givtigt at forholde sig til, om man på sin arbejdsplads bruger testene som basis for tilrettelæggelse af individuelt tilpasset pædagogik, sådan som det er hensigten, eller om man forfalder til at styre mod gode testresultater, sådan som forfatteren frygter.

Hvis man genkender sig selv i mange af de ubehagelige eksempler på voksnes manglende kompetencer i forhold til kommunikation med små børn, bør man nok tage sin faglighed op til overvejelse og eventuelt søge et kursus i sproglig kommunikation med småbørn.

*Birthe Egelund Høier
Tale-hørekonsulent
PPR Aabenraa*

Carl Anker Christiansen

Engelsk på spil

*Special-pædagogisk Forlag 2007
Kr. 178,00 excl. moms*

»Engelsk på spil« udkom allerede i 2007, men det er først nu jeg har fået øje på den – og øjnene op for den!

En tynd, legende let tilgængelig bog – nærmest et hæfte - med masser af muligheder, perfekt til begynderundervisning i engelsk. Målgruppen er børn, men de fleste spil er ligeså (og måske endda mere) velegnede til voksne - som et kærkomment, forfriskende og aktive-rende indslag i undervisningen,

som supplement til almindelig ordforrådstræning og grammatikundervisning eller som lektieleg, eleverne kan tage med hjem. Det er i hvert fald min erfaring fra undervisning af voksne ordblinde i engelsk.

På få overskuelige sider får man præsenteret vejledningen til 23 forskellige spil og en række krydsord, sorteret efter sværhedsgrad. Alle spil kan printes direkte fra den vedlagte cd i lige så mange eksemplarer, man har brug for. Ved hjælp af laminering fremtrylles holdbare brikker til talspil, rimspil, ordbøjningsspil, tillægsordspil, vrøvleleg mv. Og hvis man er blevet træt af legen, kan man finde på nye variationer over spillene eller downloade flere fotos fra edb-programmet Omnibussen og lave egne spil... Det eneste, der er tilbage at ønske, er en engelsk-dansk ordliste, som hurtigt kunne give overblik over gloserne og gøre det endnu lettere for eleverne at arbejde alene eller i grupper uden lærerens hjælp.

*Audiologopæd Susanne Günther,
Ordblindeunderviser,
VUC Roskilde*

Kirsten Kirch

Lys på

*Special-Pædagogisk Forlag 2009
Læseværkstedet, Blå serie
(lix 25-30)
Kr. 82,00 excl. moms.
Lydbog: 190,00 excl. moms*

Lys på handler om Camilla, der bliver standset af en politimand en aften, hvor hun ikke har lys på. Politimanden, Troels, ringer og sms'er til hende, og de bliver kærester. Camilla synes, der er noget underligt ved det hele, men det kan da ikke være så galt, når Troels er politimand?

Bogen bliver fortalt gennem Camillas egne tanker, telefonsamtaler og sms'er. Umiddelbart kan det virke underligt, hvis man ikke er vant til at læse, men det er nok alligevel en meget god måde at gøre indholdet

nærværende på. Målgruppen for blå serie er jo også læsesvage og ordblinde unge og voksne, som er kommet godt i gang med læsningen og »bare« mangler træning, og denne gruppe må formodes at kunne begynde at læse forskellige former for tekster.

Natasha Epstein (red.)

Peter Stray Jørgensen

Studielæsning på videregående uddannelser

*Forlaget Samfundslitteratur 2007
86 sider. Kr. 98,00 incl. moms*

Dette hæfte er et fantastisk godt redskab, hvis man skal undervise i studielæsning - og selvfølgelig, hvis man selv er studerende!

Her gives retningslinier for, hvordan man hensigtsmæssigt og praktisk planlægger, målretter og gennemfører sin læsning som studerende. Der gives et godt overblik over, hvilke læsemåder der passer til forskellige læseformål, og der gives gode råd til læsning i forskellige situationer. En af bogens væsentligste pointer er, at man aldrig skal starte med at læse en bog grundigt fra side 1.

Hæftet er skrevet i et let forståeligt sprog og sat overskueligt op, så det sagtens kan læses direkte af kursister, der har behov for det.

Alle studerende - ikke bare på videregående uddannelser, men også elever i folkeskolens ældste klasser og i ungdomsuddannelserne - ville have rigtig god gavn af at læse hæftet, og for den ordblinde studerende er det mindst lige så aktuelt som for andre. Mange skoler og uddannelsesinstitutioner tror, at det er nok at bevilge it-hjælpemidler til den ordblinde, men her er undervisning i studielæsning mindst lige så aktuelt. Dette - og i det hele taget oplysning om ordblindes muligheder for støtte til studielæsning - kunne godt have været nævnt i hæftet.

Desuden havde det været rart, hvis det var muligt at få det elektronisk, da det letter læsningen for den ordblinde kursist betydeligt, at teksten ikke først skal indscannes eller indlæses.

*Audiologopæd Natasha Epstein
Ordblindunderviser og
-koordinator
VUC Roskilde*

Keld Petersen

Fotobasen

*Special-Pædagogisk Forlag 2009
Kr. 350,00 excl. moms*

Denne cd er en samling af 837 flotte fotos, der ligger som jpg-filer i alfabetisk rækkefølge - lige til at gå til og benytte til fremstilling af egne undervisningsmaterialer. Indtil nu har det meste af det tilgængelige billedmateriale til dette formål været tegninger, der ofte har haft et lidt barnligt tilsnit.

Det er derfor dejligt, når man arbejder med voksne mennesker, at det nu er nemt at finde egnede billeder. Nogle af billederne er helt endyde og taget, så motivet fylder det hele, fx »ananas«, »flag« og »rose«, mens andre er lidt sværere at gennemskue, fx »aftenhimmel«, »København« og »smedejern«, hvilket giver gode muligheder for niveaudeling og samtaler om løsningsforslag.

Natasha Epstein (red.)

Yvonne Lund og Elsebeth Otzen

Når det regner Får man fregner

*Special-Pædagogisk Forlag 2009
Kr. 49 pr. hæfte excl. moms*

De to titler er begyndelsen til et gammelt, kendt børnerim. Det er nu også titler på to engangshæfter ud-

arbejdet af Yvonne Lund og Elsebeth Otzen

Titlerne er mundrette og nemme for læreren at bruge, når eleverne skal finde materialet frem. Opgaverne i hæfterne bygger på gamle børnerim, og hensigten med dem er at danne grundlag for indlæring af den analoge læsestrategi hos begynderlæsere og specialundervisningselever. Der findes kun meget lidt materiale i forvejen med dette formål.

Til alle tider har børnerim og sange været kilde til glæde og underholdning men også til indlæring og faglig udvikling. At tage udgangspunkt i gamle, kendte rim og sange er en fin idé. Kendskab til denne samling bør være en del af vores fælles viden.

Sværhedsgraden i hæfterne er jævnt stigende. Hver opgave fylder 2 sider og er struktureret overskueligt og klart med fællesopgaver og paropgaver. Det kræver lidt kreativitet fra lærerens side, hvis ikke arbejdet skal blive ensformigt og dermed kedeligt for eleverne.

På Specialpædagogisk Forlags hjemmeside kan man hente en kort lærervejledning med lidt teori om den læsestrategi, som materialet er beregnet på at styrke, og forslag til arbejdsmetode.

*Birthe Egelund Høier
Tale-hørekonsulent
PPR Aabenraa*

Den professionelle samtale i et systemisk og løsningsfokuseret perspektiv

Et kursus om vejledning i praksis og konstruktive samtale-redskaber.

for dig der arbejder med børn og voksne som har sprog-, tale-, læse- eller hørselsproblemer og deres pårørende. Styrk dine praktiske færdigheder i anerkendende kommunikation med fokus på ressourcer og løsninger samt respektfuld inddragelse af elev og pårørende.

Målgruppe

Kurset henvender sig til audiologopæder, speciallærere og andre faggrupper der yder vejledning som en del af et specialundervisnings- eller rehabiliteringsforløb.

Kurset bidrager med

- inspiration og færdigheder i at gennemføre de svære samtaler med elever og pårørende
- overblik over ligheder og forskelle mellem rådgivning, vejledning, undervisning og terapi
- ideer til at finde evaluerbare mål med eleven og pårørende

Kurset sætter dig i stand til at

- stille spørgsmål der har fokus på refleksion og muligheder
- finde gode løsninger og mål sammen med borgeren
- gå til den svære samtale med større overskud
- se det, der lykkes - og gøre mere af det!

Undervisningen foregår som

både teori og praktiske øvelser, hvor deltagerne får træning i konkrete samtalefærdigheder. Vi arbejder ud fra forskningsresultater som peger på, hvad der virker i samtale- eller vejledningsforløb. Endvidere præsenteres redskaber til evaluering af egen rolle og praksis.

Praktisk om kurset

Kurset er et intensivt 2 el. 3 dages-kursus for op til 25 deltagere, men kan også tilrettelægges som et studieforsøgsforløb. Kan afholdes på hos jer på institutionen/skolen eller andetsteds efter aftale.

Ring og hør mere om pris, praktiske forhold osv.

læs mere om kurser på www.charlotteaagaard.dk eller ring på tlf. 2548 7576 og få yderligere oplysninger

Mål og retning i specialundervisning og rehabilitering

Få ny inspiration til at sætte specifikke, målbare og vedkommende mål sammen med borgeren og pårørende, hvor vanskelighederne har en kompleks karakter - og bliv bedre til at sikre, at undervisningsforløbet holdes på rette spor. Et praksisnært kursusforløb om gode mål og ideer til aktiv inddragelse af bruger, pårørende og samarbejdspartnere.

Målgruppe

Medarbejdere inden for specialundervisning eller rehabilitering

Kurset bidrager med

- Faglige og brugeroplyvede perspektiver, der stiller særlige krav til målsætningsprocessen
- Må hierarkiet: hvad er forskellen på formål, mål, midler og succeskriterier?
- Forståelse af mål og evaluering som forbundne kar
- Praktiske øvelser, hvor du træner konstruktive redskaber i at opstille mål sammen med borgeren
- Konkrete metoder til opstilling af evaluerbare mål
- Sparring på din egen praksis

Efter kurset vil du have

- Viden om de mange perspektiver, der er i spil i målsætningsprocessen med borgeren, og hvorfor nogle problemstillinger stiller større krav end andre.
- Praktiske færdigheder i at formulere konkrete og evaluerbare mål
- Redskaber der fremmer samarbejdet med borgeren
- Ideer til at arbejde balanceret med borgerens vanskeligheder og ressourcer

På kurset

veksler vi mellem teori/oplæg, øvelser og supervision på konkrete målsætninger eller undervisnings/handleplaner. Deltagerne arbejder tillige med konkrete målsætninger mellem seminar-dagene

Kurset udbydes som

4 seminar-dage, som skræddersys til jeres praksis og ønsker. Dagene kan afholdes som et internt kursusforløb hos jer eller tilrettelægges som et struktureret studieforsøgsforløb.

læs mere om kurser på www.charlotteaagaard.dk eller ring på tlf. 2548 7576 og få yderligere oplysninger om pris m.v.

ALF's bestyrelse

Formand:

Per Nielsen
Randrupvej 14
2610 Rødovre
4075 0682 / 3213 0400
pernie@csv.kk.dk

Næstformand:

Trygve Andersen
Bogensevej 430
5270 Odense N
6597 8580 / 2128 4190
trygve31@hotmail.com

Bestyrelsesmedlem:

Birthe Høier
Hjarupvej 17
6200 Aabenraa
2332 9203
birthe-hoier@freelancefilm.dk

Kasserer:

Helle Bylander
Tjærebyvej 25, Tjæreby
4000 Roskilde
2180 3463
bylander@forum.dk

1. suppleant:

Ulla Lahti Falkenberg
Mellemvangen 21
3400 Hillerød
4824 0964 / 2073 1961
ulla@logopedia.dk

Sekretær:

Inge Malmberg
Knudevejen 7
8362 Hørning
8692 3334
ingemalmberg@knudenet.dk

2. suppleant

Stine Thorsen
Gladsaxevej 93
2860 Søborg
2728 3715
stine.thorsen@webspeed.dk

*Få nye, friske oplysninger
om aktuelle kurser mv.*

*Tilmeld dig ALF's nyhedsbrev
på www.alf.dk*

Indhold

3	LEDER: Hvor er audiologopædien på vej hen...?
5	<i>Inge Brink Hansen</i> : Anerkend McGuireprogrammet
14	<i>Nana Marie Pedersen</i> : Sprogvurderingsredskab til 1½-2-årige
24	<i>Maja Dal</i> : LSVT - Lee Silverman Voice Treatment
27	Anmeldelser

Forsidefoto: Undervisning af klient med Parkinsons Sygdom. Foto: Lene Lunde.

DANSK AUDIOLOGOPÆDI

45. årgang • April 2009 • Nr. 2

Fagblad for tale-, høre- og læsepædagoger. Udgives af Audiologopædisk Forening

Redaktør (ansv.): Natasha Epstein, Årslev Engvej 1, Sønderup, 4200 Slagelse.
Tlf. 2876 4727. E-mail: natasha.epstein@mail.dk

Redaktionsmedl.: Lise Klok, Ved Kirken 3, Vindinge, 4000 Roskilde. Tlf. 4637 3712
Ulla Lahti, Mellemvangen 21, 3400 Hillerød. Tlf. 4824 0964

Sats & tryk: AMH GRAFISK, 6823 Ansager

DANSK AUDIOLOGOPÆDI udkommer fem gange årligt - i februar, april, juni, september/oktober og december. Manuskripter skal være redaktionen i hænde senest hhv. 1/1, 1/3, 1/5, 15/8 og 1/11.

Priser pr. 1.10.2007: Institutionsabonnement: kr. 500,-. Privat abonnement: kr. 350,-.
Abonnement i udlandet: kr. 500,-. Løssalg: kr. 100,- pr. nr.

Annoncepriser pr. 1.10.2007, excl. moms: Omslagets s. 2: 1800,-. Omslagets s. 3: 1700,-. 1/1 side: 1500,-.
1/2 side: 900,-. 1/1 spalte: 900,-. 1/2 spalte: 750,-. Farvetillæg 1/1 side: 3750,-. Farvetillæg 1/2 side: 2100,-.
Ved annoncering i samtlige numre i en årgang gives en rabat på 10%.

Oplag: 1200. © Forfatteren og Audiologopædisk Forening.

Eftertryk - også i uddrag - kun med forfatterens og redaktionens skriftlige tilladelse.

Abonnement m.v.

Alf/Hjælpeinstitutet
Gregersensvej 38, 2630 Taastrup
Tlf. (man-tir 13-14): 33793817
E-mail: alf@alf.dk

Audiologopædisk Forening:

v/ formand: Per Nielsen
Randrupvej 14, 2610 Rødovre
Tlf. 4075 0682
E-mail: pernie@csv.kk.dk

ISSN 0105-7200